

**Finanțat de
Uniunea Europeană**

Raport
Studiu calitativ

**Cunoștințe, atitudini și practici privind implementarea
Responsabilității Extinse a Producătorului în Republica
Moldova**

Studiul calitativ „Cunoștințe, atitudini și practici privind implementarea REP în Republica Moldova” este realizat de Centrul de Investigații Sociologice și Marketing CBS-AXA cu sprijinul proiectului Uniunii Europene „Facilitarea unei tranziții verzi incluzive în Republica Moldova”, implementat de PNUD. Datele studiului calitativ nu reflectă în mod neapărat viziunea Uniunii Europene și a PNUD.

Cuprins

ABREVIERI	3
INTRODUCERE	4
I. CUNOȘTINȚE, ATITUDINI ȘI OPINII PRIVIND REP	6
1.1. Înțelegerea REP și surse de informare privind REP	6
1.2. Atitudini privind introducerea REP	8
1.3. Opinii privind obiectivele REP în Republica Moldova	9
1.4. Percepții privind prevederile REP pentru producători și importatori	11
1.5. Evaluarea cadrului legislativ privind REP	12
1.6. Relevanța REP	15
1.7. Avantajele și dezavantajele implementării REP	17
II. PRACTICI DE IMPLEMENTARE REP	19
2.1. Măsuri de gestionare a deșeurilor	19
2.2. Acțiuni întreprinse pentru reducerea impactului asupra mediului	20
2.3. Aprecierea costurilor și resurselor necesare pentru implementarea REP	20
2.4. Evaluarea stadiului actual al implementării REP în Moldova	21
III. DISTRIBUȚIA ROLURILOR ÎN IMPLEMENTAREA REP	23
3.1. Rolul sistemelor colective în implementarea REP	23
3.2. Aprecierea colaborării cu sistemele colective	25
3.3. Așteptările business-ului de la sistemele colective autorizate	26
3.4. Rolul statului în implementarea REP	27
3.5. Aprecierea colaborării dintre sectorul privat și autorități în implementarea REP	28
3.6. Colaborarea interinstituțională	29
IV. REUȘITE ȘI BARIERE PRIVIND IMPLEMENTAREA REP	30
4.1. Principalele realizări în implementarea REP	30
4.2. Principalele bariere în implementarea REP	32
V. PROPUNERI ȘI RECOMANDĂRI PRIVIND FUNCȚIONALITATEA REP ÎN REPUBLICA MOLDOVA	36
5.1. Nevoi de sprijin identificate	36
5.2. Opinii privind modelul de organizare a REP	38
5.3. Mesaj factorilor de decizie	40
5.4. Sugestii pentru sporirea eficienței REP	42
CONCLUZII	45
ANEXE	47

ABREVIERI

IA – Interviu aprofundat

PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare

REP – Responsabilitate Extinsă a Producătorului

RM – Republica Moldova

SIAMD – Sistem Informațional Automatizat de Management

UE – Uniunea Europeană

VSU – Vehicule scoase din uz

INTRODUCERE

Actualitatea studiului rezultă în faptul că Responsabilitatea extinsă a producătorului (REP) este un instrument esențial al economiei circulare atât de necesare acum în contextul consumerismului, cât și problemelor de mediu prin care producătorii și importatorii sunt obligați să își asume responsabilitatea pentru întreg ciclu de viață al produselor pe care le introduc pe piață, inclusiv pentru gestionarea deșeurilor rezultate. Implementarea REP în Republica Moldova are ca scop reducerea impactului negativ asupra mediului, creșterea ratei de reciclare și alinierea la standardele Uniunii Europene. Prin acest mecanism, producătorii nu mai sunt responsabili doar de fabricarea și comercializarea produselor, ci și de colectarea, reutilizarea și reciclarea lor când ajung la finalul duratei de utilizare.

Mecanismul responsabilității extinse a producătorului (REP) constituie un instrument de reglementare instituit prin Legea nr. 209/2016 privind deșeurile și actele normative subsecvente, prin care producătorii și importatorii de produse supuse reglementărilor specifice sunt obligați să asigure, pe propria răspundere și pe cheltuială proprie, gestionarea deșeurilor generate după etapa de utilizare a produselor introduse pe piață. În esență, REP presupune transferarea responsabilității pentru colectarea, tratarea, valorificarea și eliminarea deșeurilor rezultate din produse, de la autoritățile publice către producători, individual sau prin intermediul sistemelor colective autorizate.

METODOLOGIE

Scopul studiului este de a examina diversele aspecte privind „tranziția verde” atât din perspectiva politicilor publice, cât și din cea a percepției actorilor statali, experților din sectorul asociativ, reprezentanților sistemelor colective autorizate, responsabililor de REP în companii mari și mici de producători și importatori, evaluarea practicilor actuale de gestionare a deșeurilor și a infrastructurii existente pentru acest scop din Republica Moldova, evidențiind lacunele și oportunitățile existente.

Instrumentele de cercetare. Ghidurile de interviu au fost elaborate de către cercetătorii companiei CBS-Research în colaborare cu experții PNUD Moldova, fiecare dintre ghiduri având o structură specifică care abordează problematica REP sau problematica ESG.

Studiul calitativ a cuprins: 18 interviuri aprofundate (IA) cu experți din diverse domenii: 1. responsabili de REP în companiile de producători și importatori, 2. actori statali, 3. experți din sectorul asociativ, profesioniști din sistemele colective autorizate;

Design-ul studiului – interviuri privind REP

Nr.	Categoria respondenților	Număr de interviuri realizate
1.	Companii importatoare mici și mari	4
2.	Companii producătoare mici și mari	4
3.	Actori statali	3
4.	Reprezentanți ai sectorului asociativ	4
5.	Sisteme colective autorizate	3
	Total	18 IA

Colectarea datelor. Interviurile au fost realizate online și/sau telefonic, în luna decembrie 2025 și ianuarie 2026.

Procesul de analiză și interpretare a datelor a fost realizat prin aplicarea unei abordări tematice, construită în raport cu obiectivele cercetării și cu întrebările centrale formulate în ghidurile de interviu. Structura studiului a fost organizată în jurul unor teme și subteme relevante, prezentate într-o manieră analitică și ilustrate prin citate reprezentative ale respondenților.

Principiile etice. În procesul de colectare a datelor, tuturor participanților la studiu li s-a garantat anonimatul și confidențialitatea. În cadrul studiului a fost esențial ca participanții să fie informați despre scopul cercetării și să își dea acordul informat. Informațiile obținute în cadrul acestui studiu nu vor fi folosite în alte scopuri decât cele declarate în proiectul de cercetare.

1. CUNOȘTINȚE, ATITUDINI ȘI OPINII PRIVIND REP

1.1. Înțelegerea REP și surse de informare privind REP

REP este definit de către producătorii și importatorii intervievați ca o responsabilitate a producătorului, care își asumă atât cantitatea celor introduse pe piață: produse electronice, baterii, ambalaje, cât și modalitatea de utilizare a lor pentru evitarea poluării mediului. Este o obligație introdusă prin lege care poate fi atinsă și prin alegerea activării ca sistem individual și de a pregăti rapoarte care ulterior să fie prezentate la Ministerul Mediului, Agenția Mediului sau aderare la sistem colectiv. Persistă la producători și importatori percepția că REP-ul este implementat ca Republica Moldova să se conformeze la standardele europene, ceea ce nu este în sine o inițiativă rea, dar trebuia, în viziunea unor respondenți, să nu fie una grăbită. Erau necesare mai multe consultări, mai multă atenție la detalii ca să nu afecteze afacerile, mai ales în cazul afacerilor mici.

Caseta 1. Înțelegerea conceptului REP, din perspectiva importatorilor și producătorilor

„Este obligațiunea producătorului de reciclare a ambalajelor produselor sale vândute pe piața internă, aceasta ce ține de produse alimentare și nemijlocit produsele noastre.” (16IA, producător mare, REP)

„Standardele europene obligă ca noi să utilizăm plasticul, sticla, metalul, lemnul, în cazul în care e importat. Noi dăm datele la sistemul colectiv cât am importat, ce cantitate și ei sunt obligați să o utilizeze.” (20 IA, importator mare, REP)

„Eu știu că noi facem parte din sistem colectiv, cu asta se ocupă oameni aleși special, totul e ok. Cu toată această responsabilitate se ocupă acea companie cu care noi am încheiat un contract.” (21IA, importator mare, REP)

„Tot circuitul acesta ca să fie închis. Responsabilitatea extinsă - adică de la materie primă, de la import, de la producere până la depozitare, până la realizare, până la consumul produselor. Noi ne conducem după principiile noastre ca să fim corecți, să producem medicamente inofensive, calitative. Iată care este idea.” (22IA, producător mare, REP)

Majoritatea intervievaților importatori și/sau producători afirmă că despre REP au aflat în vamă, unde li s-a spus despre necesitatea aderării la un sistem colectiv autorizat. Unul dintre respondenți afirmă că a participat la elaborarea legislației privind REP. Un alt respondent a afirmat că la început, REP a fost gândit de a fi aplicat ca ceva benevol. Deținând o întreprindere mică, producătorul a crezut că nu este nevoie să se alăture unui sistem colectiv pentru că nu avea importuri mari când s-a înregistrat. Însă prin aprilie, când s-a introdus obligativitatea privind REP, s-a întâmplat cazul că a ajuns marfa exportată la vama din Republica Moldova și legislația privind REP era pentru toți fără de excepție. Atunci marfa a fost reținută pe o perioadă de o săptămână - două până producătorul s-a înregistrat la Moldcontrol de urgență. Acest sistem colectiv, la acel moment, avea foarte multe cereri de înregistrare în lista producătorilor de produse supuse reglementărilor de REP, deoarece mai mulți producători au ajuns în situații similare cu marfa reținută. Respondentul afirmă că în jur de 80% din producători, importatori, toți imediat au apelat la diferite companii colective privind implementarea principiilor REP. Cei de la Moldcontrol au fost foarte receptivi, au încercat să ajute producătorii, i-au îndrumat să meargă la Agenția de Mediu să depună o declarație că se obligă să se înregistreze și li s-a permis eliberarea de la vamă a mărfii.

„Cei de la Moldcontrol au fost foarte receptivi, țin minte că atunci ne-au ajutat mult, ne-au oferit consultații, ce să facem, unde să ne ducem, toată informația de la ei am primit.” (14IA, producător mic, REP)

„Stăteam cu mașina la vamă și nu-mi dădeau voie să intru în vamă. Vorbeau mulți în mass media despre chestia aceasta că stau mașinile la vamă și nu pot intra în republică de aceea că nu-s membri a sistemului colectiv de prelucrare a deșeurilor.” (20 IA, importator mare, REP)

„În primul rând a apărut legea privind deșeurile care ne obligă să facem parte din asociația aceasta obștească privind gestionarea ambalajelor, a tot ce ține de sticlă, plastic, lemn și am fost apelați de asociația obștească respectivă, ele nu sunt multe pe piață, sunt vreo câteva care gestionează.” (22IA, producător mare, REP)

Studiul atestă că în cazul majorității importatorilor și producătorilor sursele de informare privind implementarea REP sunt identice, experiența opririi mărfii la vamă a fost declanșatorul care a contribuit la informarea privind REP, drept consecință s-a acționat în vederea soluționării problemei apărute, prin a apela la serviciile sistemelor colective autorizate. Respondenții în cadrul discuțiilor afirmă că tot ce ține de REP, într-un final are drept scop un mediu sigur pentru toți prin gestionarea eficientă a deșeurilor, doar că unii consideră că aceasta reușește iar alții că nu.

Actorii statali percep în general REP ca o politică de mediu care presupune că producătorii și importatorii sunt responsabili de colectarea și valorificarea ambalajelor, produselor plasate pe piață, gestionarea lor ulterioară în perioada când ajunge a fi deșeu. Ajutor în gestionarea deșeurilor sunt sistemele colective la care pot apela, cât și producătorii, și importatorii pot colecta individual propriul deșeu și de a-l preda agenților economici care reciclează acest tip de deșeu. Unul dintre respondenți afirmă că fiecare producător, importator trebuie să înțeleagă că este generator de deșeu, iar responsabilitatea extinsă a producătorului este pusă pe seama celui care plasează pe piață produsul, și acesta este un lucru firesc. Termenul de plasare pe piață îl include atât pe agentul economic care produce și vinde cât și pe cel care importă și vinde în Republica Moldova.

Mecanismul REP în viziunea actorilor statali este unul important pentru societatea noastră deoarece contribuie la reducerea poluării. Încurajează reutilizarea materialelor și reciclarea, reducând consumul de resurse naturale.

„În conceptul responsabilității extinse a producătorului sunt câteva opțiuni, agentul economic poate face prin sistemul individual colectarea proprie a deșeurilor și ulterior să-l predea unui agent economic care reciclează sau să coopereze cu mai mulți agenți economici și să formeze un sistem colectiv căruia predă responsabilitatea contra cost, adică achită o sumă de bani, iar acel sistem îi asigură colectarea și transportarea pentru reciclare.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

„Responsabilitatea extinsă a producătorului, eu susțin că nu suntem o țară de producere globală și dacă producem, pământul este la un nivel mic și o cantitate din acest volum este exportată. Dar s-a ajuns la faptul că producerea și importul este substituită cu „plasatorul bunurilor pe piață”. Dacă un agent economic plasează bunuri noi, dar importate de peste hotare, el nu le-a produs, dar le plasează pe piață, atunci se încadrează ca plasare pe piață.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

Reprezentanții sectorului asociativ au încercat definirea REP în termeni simpli și au opinat că REP se referă la faptul că producătorul sau importatorul trebuie să suporte costurile gestionării deșeurilor generate de produsele pe care le plasează pe piață, să respecte legislația în vigoare, să își asume responsabilitatea pentru întreg ciclul de viață al produsului.

„Este vorba despre onorarea responsabilității producătorilor privind deșeurile rezultate din produsele plasate pe piață.” (13IA, ONG, REP)

„REP este de fapt responsabilitatea producătorului pentru întreg ciclul de piață a unui produs, începând cu proiectarea până la momentul când acesta devine deșeu și deja ulterior reciclarea acestuia.” (6IA, ONG, REP)

Sursele de informare pentru reprezentanții sectorului asociativ sunt legislația Republicii Moldova dar și legislația internațională privind REP. Site-urile oficiale sunt importante în cazul informării despre acest subiect, deoarece sunt o sursă veridică pentru oricine este interesat de acest domeniu, oferind informații corecte și actualizate. Statele membre ale UE servesc un model de referință pentru Republica Moldova, în acest sens REP este parte integrantă a unei politici comune de mediu și economie circulară.

În cadrul discuțiilor, respondenții indică că informarea privind REP o completează din diverse cercetări internaționale, analizează diverse ghiduri elaborate în acest sens, pentru a-și forma o viziune de ansamblu privind subiectul cercetat, ca ulterior să aplice în practică privind alte deșeuri, precum textilele.

„Vorbim despre cadrul național în vigoare, dar și cadrul european, bune practici, exemple de bune practici din Uniunea Europeană bazate pe anumite țări, cum ar fi România, Lituania, Letonia, Estonia.” (15IA, ONG, REP)

„În primul rând, noi mergem în paralel cu experiențele statelor membre UE, începând cu România și terminând cu Țările Baltice, dar și care sunt prevederile cadrului legislativ din Uniunea Europeană la acest capitol”. (5IA, ONG, REP)

„Legislația națională, dar și din studiile internaționale, cercetări, ghiduri, legislație, bune practici externe.” (13IA, ONG, REP)

1.2. Atitudini privind introducerea REP

În discursul majorității respondenților, REP este plasat mai degrabă la nivel de conformare administrativă decât la nivel de prioritate strategică. Pentru multe companii, mecanismul este perceput ca fiind deja stabilizat în practică (contract semnat, plăți efectuate, raportări transmise), iar din acest motiv nu mai ocupă un loc central pe agenda managerială. Prioritățile declarate rămân cele legate de dezvoltarea afacerii: creșterea veniturilor, atragerea și păstrarea clienților, în timp ce REP este descris ca un instrument pozitiv prin intenție, dar secundar în raport cu obiectivele economice imediate.

O parte dintre respondenți recunosc totuși că, pe termen lung, REP ar trebui să conteze, deoarece ideea de a lăsa un mediu curat și de a acționa responsabil este acceptată ca normă socială și ca așteptare legitimă față de companii. Această deschidere este însă condiționată de percepția că mecanismul produce rezultate vizibile. Atunci când companiile nu primesc feedback despre ce se întâmplă cu deșeurile sau despre efectele contribuțiilor lor, REP este reinterpretat ca o obligație formală fără finalitate practică. În acest registru apare și neîncrederea față de sistemele colective, descrise de unii antreprenori ca intermediar între stat și companie, care încasează fără a oferi servicii verificabile.

Pentru o parte dintre companii, REP este echivalat cu o obligație de rutină care nu generează venit, ci introduce costuri și consum de resurse interne. În această logică, implementarea REP este percepută ca o cheltuială inevitabilă: cotizații către sistemele colective, timp alocat în organizație, desemnarea unei persoane responsabile, iar tocmai această structură de cost explică de ce REP nu poate deveni o prioritate de business.

„Prioritate e atunci când ai cui vinde sau ai venit din ceva, dar aici cheltui. E numai cheltuială, aici statul te obligă.” (20 IA, importator mare, REP)

„Nu este prioritate, este doar legea care trebuie respectată, pentru aceasta a fost selectată o persoană, pentru aceasta au fost alocați bani persoanei. Pentru mine acestea sunt cheltuieli în plus și timp în plus, dacă mă întrebați ca conducător al întreprinderii. Gata, noi am făcut ceea ce de la noi se cere,

am făcut totul după lege, am selectat un om și prioritatea aceasta este undeva pe lângă plintă.” (21IA, importator mare, REP)

„Noi avem alte priorități, deja am rezolvat întrebarea aceasta, adică avem contract, achităm lunar și deja mergem mai departe. A fost prioritate doi ani în urmă. Nu știu precis în ce an, trebuie să ridic actele, da, în 2024 cred că mai exact, da, în 2024 așa.” (22IA, producător mare, REP)

Din perspectiva sectorului asociativ, atitudinile companiilor sunt descrise mai nuanțat. Pentru unele firme, mai ales cele interesate de export sau de alinierea la standarde externe, REP poate funcționa ca un stimulent de ajustare: reducerea volumului de ambalaj, alegerea unor materiale mai puțin nocive și, uneori, scăderea costurilor prin optimizarea ambalării. Totuși, această disponibilitate devine fragilă atunci când sistemele colective nu își onorează rolul, iar deșeurile nu sunt gestionate integral sau rămân invizibile pentru membrii plătitori, ceea ce alimentează nemulțumirea și percepția de conformare „doar pe hârtie”.

„Nu de puține ori am auzit membri de sisteme care nu sunt mulțumiți din punct de vedere că ei plătesc și deșeurile nu sunt gestionate. Este o problemă nu de azi și nu de ieri, procedural este ca să fie bine cu legislația, cu importul și scutirea de plată pentru poluare, dar pentru multe cazuri nu prea este.” (13IA, ONG, REP)

Rezervele față de REP sunt alimentate și de ambiguitatea cadrului normativ, mai ales acolo unde apar interpretări diferite între instituții de control. Pentru respondenți, problema nu este doar existența sancțiunilor, ci riscul ca aceeași situație să fie evaluată diferit de actele normative sau de autorități, ceea ce poate duce la penalizări cumulative și la costuri suplimentare de clarificare. În acest context, eliminarea spațiului pentru interpretări și armonizarea mecanismelor de aplicare sunt văzute ca esențiale pentru a evita situațiile în care agentul economic suportă consecințe disproporționate.

„În legea 540 este clar stipulat că pentru neatingerea deșeurilor este plătită o anumită penalitate în dependență de ambalaj. În legea 209 acest mecanism nu este clar descris referitor la deșeuri și atunci Inspectoratul de mediu poate veni la aceeași companie ca să pedepsească pentru neatingerea țințelor, printr-o lege te penalizează Inspectoratul mediului iar prin alta Inspectoratul fiscal poate amenda. ...Aici se lasă loc de interpretare și atunci când lăsăm spațiu de manevre, ne putem trezi cu interpretări subiective sau eronate și acest timp pierdut pentru clarificări costă mai mult decât dacă am fi avut din start ceva clar și concis”. (5IA, ONG, REP)

În final, atitudinile față de REP sunt structurate în jurul unei tensiuni între acceptarea scopului de mediu și scepticismul față de funcționarea concretă. Pentru companii, predictibilitatea și stabilitatea regulilor sunt asociate direct cu capacitatea de planificare și cu o conformare mai firească. Când normele sunt percepute ca instabile sau neclare, încrederea în instituțiile statului scade, iar REP riscă să fie tratat ca o obligație defensivă, nu ca un mecanism internalizat de responsabilitate.

1.3. Opinii privind obiectivele REP în Republica Moldova

În opinia actorilor statali intervievați, implementarea mecanismului REP în Republica Moldova urmărește realizarea obiectivelor stabilite de cadrul normativ național și alinierea la principiile europene privind economia circulară, respectiv:

- atingerea țințelor legale de colectare și valorificare pentru fluxurile de produse reglementate;
- reducerea cantităților de deșeuri eliminate prin depozitare și diminuarea impactului lor asupra mediului;
- asigurarea trasabilității și a controlului cantitativ și calitativ al fluxurilor de deșeuri;

- internalizarea costurilor de gestionare a deșeurilor de către producători în conformitate cu principiul „poluatorul plătește”;
- consolidarea unui sistem funcțional și predictibil de gestionare a deșeurilor în corelare cu politicile naționale în domeniu.

Conform HG 561/2020¹ sunt stabilite obiective de valorificare și reciclare pentru fiecare an, începând cu 2023 și până în 2029. Pentru anul 2024, obiectivele au fost următoarele: 20 % din greutate pentru sticlă, 20% din greutate pentru hârtie/carton, 20% din greutate pentru metal, 11% din greutate pentru plastic, 5 % din greutate pentru lemn. Unul dintre respondenți, din cadrul Ministerului Mediului, relatează despre experiența de modificare a baremurilor de ținte. Conform ultimelor modificări, s-a intervenit în baremurile de ținte, spre exemplu, la ambalaje ținta inițială de colectare era de 11%, ceea ce era foarte mică și nu era corectă, în viziunea respondentului, dacă agentul economic asigura 11% de reciclare și colectare a ambalajelor care le transfera pe piață, atunci era scutit de taxa de poluare. La alte produse precum uleiurile, ținta s-a micșorat, pentru că sunt uleiuri cu ardere internă și nu pot fi colectate. În fiecare an este diferit pentru fiecare produs.

„Colectarea deșeurilor se realizează de către un sistem colectiv. Dacă este în anvelope, se colectează anvelope, dacă este în baterii și acumulate, bateriile, dacă ulei păi ulei, dacă echipamente electrice și electronice acestea să fie colectate, ambalaje.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

„La baterii și acumulate auto era un depozit de 10% și nu era foarte tentant pentru persoanele fizice ca ele să aducă înapoi doar pentru 10%, iar acum s-a dublat acest depozit la 20%. Sperăm ca oamenii să fie mai motivați ca să-l predea și să obțină o sumă de bani care nu este atât de mică, adică din 1000 de lei restituie 200 de lei.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

REP în Republica Moldova urmărește mai multe obiective, dar principalele, în viziunea actorilor statali, sunt diminuarea cantității de deșeuri generate, creșterea ratei de reciclare și reutilizare, prevenirea poluării solului, apei și aerului. Nu mai puțin important este stimularea comportamentului responsabil al tuturor: producători, importatori, reprezentanții sistemelor colective, populație.

Astfel încât gestionarea individuală a deșeurilor este văzută ca dificilă, necesitând cunoștințe, timp, bani efort, infrastructură etc., sistemele colective autorizate sunt percepute ca o soluție practică prin care producătorii și importatorii își îndeplinesc obligațiile de mediu în mod legal. Sistemele colective acționează ca intermediari între producători și autorități, asigură îndeplinirea obligațiilor legale de colectare și reciclare, simplifică procesul pentru companiile mici și mijlocii care nu pot gestiona individual aceste responsabilități.

Marea majoritate a respondenților afirmă că obiectivul sistemelor colective autorizate este atingerea țintei de colectare, ceea ce înseamnă că producătorii și importatorii trebuie să demonstreze că au colectat și reciclat un procent minim din produsele plasate pe piață, conform cerințelor legale. Foarte puțini intervievați au ținut să sublinieze că pe lângă colectarea și reciclarea țințelor minime stabilite de legislație pentru reciclarea deșeurilor, ambalajelor și a celor plasate pe piață, sistemele colective autorizate mai asigură și raportarea transparentă către autorități privind cantitățile colectate și reciclate.

„În acest context, este vorba despre atingerea țintei de colectare. Reducerea la minimum a cheltuielilor.” (8IA, sistem colectiv autorizat, REP)

¹ HOTĂRÂRE Nr. 561 din 31-07-2020 pentru aprobarea Regulamentului privind ambalajele și deșeurile de ambalaje
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122773&lang=ro

„De a asigura colectarea Țintelor minime pentru toți membri asociații și de a le recicla.” (7IA, sistem colectiv autorizat, REP)

În cadrul discuțiilor, o parte dintre reprezentanții sistemelor colective și unii agenți economici descriu aderarea la un sistem colectiv ca o soluție mai eficientă din punct de vedere al costurilor, în comparație cu implementarea REP printr-un sistem individual. În această perspectivă, avantajul principal este că responsabilitățile operaționale sunt preluate de sistemul colectiv, iar cheltuielile asociate gestionării deșeurilor ar fi mai mici decât dacă firma ar organiza intern colectarea, transportul și raportarea.

În același timp, există și respondenți care nu interpretează aderarea ca economisire, ci ca introducerea unei obligații noi, cu impact financiar direct. Pentru aceștia, sistemul colectiv nu reduce costurile, ci adaugă o linie suplimentară de cheltuieți și consolidează percepția că REP funcționează mai curând ca un cost de conformare decât ca un mecanism care optimizează activitatea companiei.

1.4. Percepții privind prevederile REP pentru producători și importatori

Când discută despre cerințele REP, respondenții descriu o realitate împărțită între prevederi percepute ca fiind clare în lege și elemente care rămân neclare, mai ales la nivel de aplicare. Pentru o parte dintre companii, cadrul este ușor de urmat deoarece responsabilitățile REP sunt transferate practic către sisteme colective autorizate: producătorii și importatorii raportează cantitățile relevante (pe tipuri de materiale/fluxuri), iar sistemele colective fac calculele, gestionează raportarea către autorități și își asumă atingerea Țintelor de colectare. În această logică, companiile văd REP ca pe un set de obligații delegate: ele plătesc o cotă pentru servicii și consideră că astfel sunt acoperite situațiile neclare.

Caseta 2. Opinii privind claritatea prevederilor REP în opinia agenților economici

„Totul este clar. Noi dăm dările de seamă la companie pe cantitatea de ceea ce v-am spus: lemn, sticlă, metal, masă plastică, și ei fac calculele și noi plătim o cotă.” (20IA, importator mare, REP)

„Ce Ține de deșeuri avem contract cu o companie care are autorizare de a gestiona deșeurile medicale, dar noi ne străduim să nu avem deșeuri, la noi medicamentele sunt cu termenul de expirare mare, în sens că medicamentul de la 6 luni în sus este valabil, 12 luni, 18 luni. Nu putem să ne permitem să lăsăm medicamentele să expire, deoarece sunt pierderi financiare.” (22IA, producător mare, REP)

„Noi le oferim competențele sistemelor colective autorizate ca să strângă pentru noi cartonul, sticlele, echipamente electrice și altele. Pentru aceasta și este sistemul. Noi drept companie nu putem face aceasta. Imaginați-vă compania care se ocupă cu distribuirea și vânzarea produselor alimentare să se ocupe de urnele de gunoi. Adică aceasta nu este logic și nici nu-i corect.” (21IA, importator mare, REP)

„Noi avem doar ambalajul cea în care vine producția noastră, adică pe care o comandăm de peste hotare și acolo sunt grame, unde 100 de grame, unde 200 de grame și noi stăm, și ne chițibușim, și completăm toate chestiile astea ca să le depunem la sistemul colectiv. Este și problema cu dubla impozitare, pentru că noi pentru baterii, îmi pare că legea 1540, anexa numărul 8 prevede că bateriile se impozitează și la stat, și se impozitează și la sistemul colectiv, adică se primește ca un fel de dublă impozitare.” (14IA, producător mic, REP)

Totuși, în special în rândul actorilor mai mici, apar costuri administrative și percepții de inechitate. Raportarea este descrisă ca migăloasă, mai ales când implică calcularea greutateii ambalajelor pe baza datelor din declarațiile vamale, activitate care cade adesea în sarcina contabilității, peste alte raportări curente. În același timp, este semnalată problema „dublei plăți” pentru anumite produse (de exemplu, baterii), unde respondentul percepe că achită atât către stat, cât și către sistemul colectiv. În zona deșeurilor specifice, un producător mare menționează că are contract separat pentru gestionarea deșeurilor medicale și, din rațiuni financiare, încearcă să reducă la minimum situațiile care ar genera deșeuri (de exemplu, evitarea expirării medicamentelor).

O altă temă recurentă ține de dependența de sistemele colective și de cunoașterea limitată a obligațiilor REP în interiorul companiilor. Mai mulți respondenți recunosc că nu știu ținutele concrete de colectare sau nu cunosc în detaliu prevederile, tocmai pentru că au delegat aceste responsabilități. Atunci când apar întrebări, ei contactează reprezentanții sistemelor colective, iar modul de conformare este ghidat de instrucțiunile primite. În acest context, competența sistemului colectiv devine un factor critic: dacă are personal calificat și urmărește activ modificările legislative, companiile îl percep ca util; dacă nu, se anticipează apariția unor vulnerabilități și blocaje.

„Nu, nu știu nimic și am înțeles că nici nu trebuie să știu nimic. Dacă eu aduceam niște chestii dăunătoare sau ceva, de exemplu cine aduce lămpi electrice, cine aduce leduri, dâșii au niște cerințe suplimentare în lege, dar pentru noi care aducem numai cutii de carton, păi să le dăm la Moldcontrol și ei să le recicleze.” (25IA, importator mic, REP)

Pe lângă neclaritățile operaționale, unii respondenți pun sub semnul întrebării logica de funcționare a sistemului, în special obligativitatea de a fi membru și de a plăti direct către o asociație, în locul unei soluții centralizate prin taxe la import (de exemplu, un impozit unic achitat la vamă, redistribuit ulterior către operatorii care gestionează deșeurile). Separat, este menționată incertitudinea legată de inițiative noi, precum instalarea taromateelor în magazine începând cu 1 ianuarie 2026: ideea este asociată cu modele europene, dar respondentul nu vede clar cum va fi organizată responsabilitatea, logistica și plata efectivă pentru ambalajele returnate. Mai apare și tema aplicării excesive a REP în anumite situații, cum ar fi solicitarea contribuției pentru reciclarea unor piese de schimb industriale cu durată foarte lungă de utilizare, percepută ca irațională; un respondent notează că unele astfel de probleme au fost ajustate în ultimele luni, în urma presiunii mediului de afaceri.

„Introduceți un impozit, acesta să fie la vamă. Tu ai adus marfa, ai achitat impozitul și mai departe acești bani se transmit acestor companii care se ocupă cu utilizarea, deșeurile și toate acestea, ei în continuare se vor ocupa cu aceasta pentru bani. De ce statul nu le poate oferi banii aceea care îi strânge de la vamă? E corect așa și bine. De ce noi să fim în membri ai asociației? De ce să achităm noi direct acestei asociații.” (21IA, importator mare, REP)

Există și voci care critică integritatea și controlul sistemelor colective: un respondent descrie situația unui contract plătit, fără servicii vizibile (lipsa preluării deșeurilor, lipsa actelor de confirmare, dificultăți de contact). Din această perspectivă, responsabilitatea pentru funcționarea reală a REP este mutată de către respondenți către stat, prin solicitarea explicită de verificare și monitorizare a sistemelor colective autorizate, astfel încât conformarea să nu rămână doar formală.

„Dacă facem ceva bun pentru mediul înconjurător, păi să-l facem până la sfârșit, pentru că eu sunt de acord că se aduc foarte multe lucruri care nu sunt bune pentru mediul înconjurător. Dar dacă nu este nici o continuitate, totul se termină că acela ia bani și nu face nimic cu toate lucrurile care nu-s bune pentru mediul înconjurător. Au mai pus o „bifă” și gata. Adică voi trebuie să-i controlați pe dâșii, nu pe noi. Sunați la sistem colectiv: „Dă-mi mie cu compania dată un act de primire-predare că tu ai luat de la ea cutiile, că doar ai contractele.” (25IA, importator mic, REP)

1.5. Evaluarea cadrului legislativ privind REP

În percepția respondenților, legea cu privire la deșeuri este asociată cu ideea de ordine și siguranță pe piață, mai ales în contextul în care Republica Moldova importă volume mari de produse și ambalaje. Totodată, evaluarea cadrului legislativ este făcută cel mai detaliat de reprezentanții sistemelor colective, care urmăresc direct prevederile și consecințele lor operaționale. O parte dintre aceștia descriu legislația ca fiind inteligibilă la nivel de obligații: rolurile producătorilor și importatorilor sunt formulate, iar autorizarea este un reper central al sistemului, chiar dacă unele aspecte din jurul autorizațiilor rămân tehnic neclare.

„Fă ce vrei, dar trebuie să strângi. Unde și cum? Nu există absolut nimic. Măcar mergi din ușă în ușă și strânge de la casele oamenilor. Infrastructura nu a fost dezvoltată corespunzător. Vorbesc, de exemplu, despre punctele de colectare a fierului vechi. Cetățenilor noștri le este mai ușor să le ducă la fier uzat. Deși, vorbim despre frigidere cu gaze toxice înăuntru, cu uleiuri și tot ce ține de ele. Și toate acestea sunt drenate în sol sau eliberate în atmosferă.” (8IA, sistem colectiv, REP)

„Sunt clare obligațiile pe care le au producătorii și importatorii. În primul rând, de a se autoriza, de a desfășura doar activități în corespundere cu normele de mediu și așa mai departe. Acestea sunt clare, cu toate că și privind autorizația sunt unele reglementări neclare.” (7IA, sistem colectiv, REP)

Chiar și atunci când obligațiile sunt „scrise”, respondenții accentuează lipsa instrumentelor publice care să facă posibilă atingerea Țintelor de colectare. În această logică, legea funcționează ca o listă de obligații fără infrastructura minimă care să le susțină. Critica este legată în mod special de gestionarea fluxurilor cu stimulente economice puternice (de exemplu, metalele recuperate din frigidere, televizoare, mașini de spălat), unde profitul împinge activitatea în zone insuficient reglementate și cu impact de poluare asupra solului și aerului.

Funcționarea REP este descrisă și ca dependentă de implicarea populației, însă respondenții consideră că statul nu a construit suficientă cultură publică a colectării. În consecință, sistemele colective ajung să fie împinse spre roluri extinse de informare și educație, care presupun resurse dedicate și intervenții de durată (campanii, comunicare, lucru cu școlile). În comparațiile invocate, Europa este descrisă ca un model în care munca cu populația a precedat consolidarea legislativă, în timp ce în Republica Moldova succesiunea este percepută inversă: întâi reguli, apoi încercări de a construi comportamente. În același registru apare și percepția că statul colectează taxe de mediu la import, dar nu le întoarce coerent în finanțarea infrastructurii, transferând costul către sisteme colective și companii.

O parte dintre reprezentanții sistemelor colective descriu cadrul REP ca fiind încă instabil și incomplet, cu multe întrebări fără răspuns unitar inclusiv la nivel instituțional. Ei relatează interacțiuni în care autoritățile nu pot oferi clarificări consecvente, ceea ce menține incertitudinea și face conformarea dificilă, mai ales când autorizarea presupune condiții numeroase și greu de întrunit.

„Ne adresăm cu scrisori diferite și la agenții, și la minister, și la inspectoratul de stat. Nimeni nu știe, toți dau din umeri. E o lege crudă care încă nu are temelii stabile. Clar, pentru mine, este procesul de autorizare, dar sunt o mie și una de condiții care e foarte greu să le întrunești și e clar că acolo nu te bagi.” (11IA, sistem colectiv, REP)

În plus, sunt semnalate lacune legislative care pornesc din premise nerealiste despre comportamentul oamenilor. Un exemplu este fluxul vehiculelor scoase din uz, unde legea presupune predarea voluntară de către persoana fizică, în timp ce operatorii descriu preluarea ca proces activ, cu blocaje legate de proprietate și acte.

„Trebuie noi să mergem să-l procurăm. Iată în momentul acesta de procurare și predare, la noi apare întrebarea – cum noi devenim proprietari ai vehiculului în cauză. Cadrul legislativ e sigur convins că persoana fizică ne va aduce autovehiculul.” (11IA, sistem colectiv, REP)

În aceeași categorie a prevederilor greu de aplicat intră ambalajele de desfacere, unde respondenții nu identifică o delimitare suficient de clară a responsabilității și a dreptului de colectare, mai ales după modificări care ar fi restrâns rolul operatorilor privați. Similar, Sistemul Depozit pentru Ambalaje, planificat pentru 1 ianuarie 2027, este descris ca o zonă cu necunoscute majore: administratorul sistemului, povara financiară pentru producători și consumatori și, mai ales, capacitatea de a construi rapid infrastructura necesară.

„Nu este clar cum va funcționa, cine va administra și respectiv care va fi povara financiară atât a producătorilor cât și a consumatorilor finali, aceasta tot nu este clar. Nu este clar cine va asigura infrastructura și de unde noi vom lua în așa scurt timp toată infrastructura pentru a asigura aceste obligații.” (7IA, sistem colectiv, REP)

Pe dimensiunea fiscală, ambiguitățile sunt descrise ca având efecte materiale. Reprezentanții unor sisteme colective indică lipsa de claritate privind obligația de înregistrare ca plătitor TVA, cu consecințe retroactive și penalități semnificative, percepute ca disproporționate pentru entități non-comerciale care nu urmăresc profit. În plus, sectorul asociativ semnalează riscul de dublă taxare în cazul neateringerii țintelor anuale de reciclare a ambalajelor, prin suprapuneri între legea 540 și legea 209 și prin lipsa unui mecanism suficient de explicit în articolul relevant al legii 209. Această ambiguitate este interpretată ca un factor care poate crește impredictibilitatea costurilor pentru producători.

„Vorbim de legea 209, vorbim de regulamentul 561, de regulamentul de funcționare a Agenției de mediu și a Inspectoratului de protecție a mediului. Este bine că este REP, dar ce ține de implementare, trebuie să mai lucrăm un pic, pentru ca legile și proiectele sunt făcute de persoane care nu ies din birou și nu văd realitatea... Noi am stat trei ani de zile fără plătitor TVA și a venit serviciul fiscal de stat și au spus că noi am depășit pragul cu 3 ani în urmă și respectiv ne-a penalizat cu două milioane de lei. Dar noi suntem ONG, organizație non-comercială. Noi nu avem profit, nu avem valoare adăugată, obligațiile noastre sunt strict să îndeplinim obligațiile membrilor noștri.” (7IA, sistem colectiv, REP)

La nivel de implementare, respondenții amintesc episoade care au produs blocaje reale în activitatea economică, în special atunci când au intrat în vigoare interdicții de import pentru companiile neincluse în lista producătorilor. În lipsa unei pregătiri administrative uniforme, o parte dintre companii nu erau înregistrate la timp și s-au confruntat cu refuzul importului la vamă, ceea ce a dus ulterior la perioade de tranziție negociate pentru mai multe categorii REP. Ulterior, a fost menționată și problema importurilor pentru consum propriu, unde clarificările legislative au venit după ce unele companii au suportat costuri suplimentare de conformare; chiar și după modificări, rămâne sensibilă aplicarea practică de către serviciul vamal.

Un alt blocaj ține de lipsa de sisteme colective pentru anumite categorii REP, apărute cu întârziere față de termenele regulamentare, ceea ce a făcut ca obligațiile să existe înainte ca piața să ofere soluții funcționale. De asemenea, pentru fluxuri precum uleiurile uzate, este descrisă competiția dintre circuitul formal REP și utilizări informale (de exemplu, pentru încălzire), care scoate deșeurile din colectarea formală și îngreunează atingerea țintelor.

În evaluările actorilor statali, discrepanțele dintre lege și realitate sunt recunoscute, dar sunt descrise ca dificil de cuantificat în termeni simpli. Ei indică, pe de o parte, nevoia de a crește numărul depozitelor conforme și de a reduce depozitele neconforme, iar pe de altă parte rolul controalelor și al campaniilor de conștientizare pentru a limita strategiile de reducere a costurilor prin practici neconforme.

„Categoric sunt diferențe, dar dacă de întrebat un sistem colectiv, vor spune că ei fac, dau, arată, dar ca simplu cetățean poți spune că nu se face. Se face, dar nu așa cum zice un sistem colectiv. La moment este necesar de mărit numărul de depozite conforme, de a diminua numărul celor neconforme. Noi avem în localități minim câte un depozit neconform pentru gestionarea deșeurilor și deja vreo 2-3 conforme unde populația depozitează deșeurile.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

„Este complicat de răspuns. Ar fi bine ca tot ce este scris în lege, să fie aplicabil. Evident, agentul economic face așa, în foarte multe situații, ca să plătească mai puțin, dar pentru aceasta sunt organele

de control, se fac campanii, se fac audieri publice, ca toată lumea să conștientizeze că așa nu se mai poate.” (11A, Ministerul Mediului, REP)

În final, funcționalitatea cadrului legislativ este corelată constant cu educația și informarea: legea este descrisă ca eficientă doar în măsura în care este înțeleasă și acceptată de actorii implicați și în măsura în care există infrastructură și capacitate instituțională de monitorizare. În această viziune, consolidarea REP nu depinde doar de completarea textelor normative, ci de armonizarea mecanismelor, clarificarea responsabilităților și întărirea condițiilor practice care fac conformarea posibilă.

„Ceea ce este scris în lege nu funcționează atât timp cât nu le aduci la cunoștința agentului economic, omului de rând sau a copilului, mă refer la lucruri elementare de colectare, chiar și același capac care nu mai este detașabil și de ce el nu ar trebui aruncat aparte ci împreună cu sticla. Legea nu funcționează doar atunci când este scrisă ci doar atunci când este totul de comun acord și ceilalți înțeleg că acea lege scrisă este pentru binele comunității. Același REP, nu este nici un agent economic bucuros să aibă o taxă deasupra, dar atunci când înțelege că el este cel care poluează prin produsul dat, trebuie să fie conștient de asta.” (11A, Ministerul Mediului, REP)

1.6. Relevanța REP

În percepția respondenților, relevanța REP este legată de capacitatea mecanismului de a reduce poluarea și de a orienta piața către produse și ambalaje mai sustenabile. În special actorii din sectorul asociativ insistă că REP ar trebui să funcționeze ca instrument de economie circulară, prin stimularea designului mai responsabil (ambalaje inovative, produse mai ușor reciclabile sau reparabile) și prin diferențierea costurilor în funcție de impactul asupra mediului. În evaluarea lor, practica actuală din Republica Moldova rămâne centrată pe ținte de colectare și reciclare, fără a produce încă schimbări consistente în comportamentele de producție și consum.

„Relevanța REP - el trebuie să servească ca un mecanism eficient circular prin menținerea designului produsului, adică să plaseze pe piață produse mai sustenabile ca să achite mai puțin pentru poluarea mediului și să reducă impactul asupra mediului prin consumul de resurse și așa mai departe, ambalaje mai inovative, sustenabile și mai ușor reciclabile, produse mai reparabile. La noi REP încă nu este privit prin prisma aceasta, este privit mai mult ca ținte de colectare.” (13IA, ONG, REP)

O componentă importantă a relevanței este pusă în legătură cu modelul de finanțare și cu utilizarea banilor colectați. Unii respondenți compară situația locală cu exemple regionale, unde neatingerea Țintelor generează contribuții direcționate către un fond care finanțează proiecte de mediu. În acest registru, REP este văzut ca un mecanism care ar trebui să facă vizibile rezultatele și să permită evaluări periodice bazate pe raportări și date agregate, inclusiv prin perspectiva raportărilor care urmează a fi consolidate în anii următori.

„În peste 30 de ani de independență a Republicii Moldova, companiile plăteau o taxă de poluare, doar că banii plecau la bugetul public fără vreo destinație. Acum este exemplul României, companiile care nu colectează anumite tipuri de deșeuri, pentru fiecare cantitate de deșeu necolectat de pe piață, acei bani pleacă într-un fond care finanțează diferite proiecte legate de mediu pe teritoriul țării. Din păcate, la moment noi nu avem acest scenariu complet în Republica Moldova, dar avem REP în funcțiune. În 2027 urmează ca fiecare companie să raporteze colectarea deșeurilor pe anul 2025 și atunci atât mediul de afaceri, mediul asociativ, companiile mici, mari și autoritățile responsabile de mediu vor vedea situația în detalii pe partea ce merge bine și ce nu merge bine și în ce aspecte trebuie făcute anumite intervenții.” (5IA, ONG, REP)

Dinspre mediul de afaceri, relevanța REP este descrisă mai ambivalent. Unii producători consideră că REP este relevant ca direcție și că orice progres este preferabil situației anterioare, însă susțin că eficiența este încă redusă și impactul real asupra volumelor reciclate rămâne modest. În această logică, REP este interpretat ca un pas înainte, dar insuficient pentru a schimba fundamental gestionarea deșeurilor la scară națională.

„Dacă să considerăm că până la REP era 0 și acum este 5%, este o schimbare. Fiecare decide cât de mare este schimbarea. Eu cred că nu este atât de mare.” (16IA, producător mare, REP)

O altă linie de interpretare pune sub semnul întrebării funcționalitatea REP ca sistem de colectare efectivă. Unii respondenți descriu un decalaj între obligația de a plăti și lipsa de control asupra destinației finale a deșeurilor: achitarea către un sistem colectiv este percepută ca formalitate, în timp ce colectarea ar fi realizată în principal prin autosalubritate, iar comportamentele populației (de exemplu, aruncarea bateriilor la gunoi menajer) rămân neschimbate. În acest context, apare propunerea unei colectări fiscale mai simple la import, cu taxe incluse direct în procedura vamală, considerată mai comodă și mai ușor de administrat cel puțin pentru anumite categorii precum bateriile.

În paralel, există și respondenți care văd relevanța REP în faptul că sistemul obligă companiile să fie înregistrate și creează o responsabilitate formală care, chiar dacă nu se materializează prin preluare directă de la companii, impune sistemelor colective obligația de a atinge cantitățile echivalente prin colectare din alte surse. Această interpretare conturează REP ca mecanism care funcționează *„prin compensare”*, în care responsabilitatea nu este legată strict de preluarea de la fiecare agent economic, ci de atingerea țintelor aferente volumelor plasate pe piață.

„Eu cred că avem de câștigat, așa și este prevăzut că sistemele pot să ia alte deșeuri, cantitatea care noi am adus-o ei sunt obligați să o colecteze.” (20 IA, importator mare, REP)

Pentru alți respondenți, relevanța REP este redusă la o cerință legală care adaugă birocrație, fără efect observabil asupra ecologiei. Aceștia își construiesc judecata pornind din observații cotidiene despre gestionarea deșeurilor (containere comune, lipsa colectării separate, sortare percepută ca improbabilă), concluzionând că mecanismul nu schimbă practicile la nivel local.

„Legile trebuie respectate. Aceasta influențează ecologia? Nu influențează deloc, pentru că cum a fost, cum lucram noi așa și lucrăm mai departe, doar că de lucru s-a mai adăugat și scriere de multiple acte... Asta că noi aruncăm într-un container comun și mai apoi undeva acolo, cineva trebuie să sorteze cu mâinile, probabil. Foarte interesantă va fi munca la aceste persoane, sau este deja.” (21IA, importator mare, REP)

În același timp, există și o dimensiune pragmatică a relevanței: aderarea la un sistem colectiv este văzută de unele companii ca opțiune economic mai avantajoasă decât gestionarea individuală sau decât plata integrală a unor taxe la import, mai ales când volumul importurilor este variabil și poate scădea sub anumite praguri.

„Dacă nu am fi membri ai asociației atunci sunt niște taxe foarte mari la import de plastic, sticlă, lemn. Dar sunt companii care nu-s membre a asociației, ei trebuie să achite 100%, noi achităm de exemplu 10%, dar ei achită 100% la importuri. E mai convenabil să faci parte din sistem colectiv.” (22IA, producător mare, REP)

În final, relevanța REP este ilustrată și prin exemple de reutilizare și reducere a deșeurilor în interiorul companiilor, unde practica de a refolosi cartonul și plasticul este descrisă ca dublu câștig: mai puține ambalaje ajung în deșeuri și, simultan, compania își reduce costurile. Aceste exemple indică faptul că,

dincolo de arhitectura formală a REP, relevanța poate apărea și prin micro-practici de economie circulară deja internalizate de unele firme.

„Noi primim piese de schimb din China și cutiile în care le primim, le strângem și avem posibilitatea și a doua oară să le folosim pentru marfa noastră. Noi cum ar fi protejăm mediul înconjurător micșorând aruncarea ambalajelor, dar pe de altă parte noi economisim sine costul mărfii noastre fără a cumpăra cutii suplimentare. La fel și cu plasticul, noi putem încă o dată să-l zdrobim, compania care ne produce piese de schimb toarnă iarăși aceste piese și re folosim. Avantajul pentru societate este că plasticul suplimentar nu ajunge pe teritoriul țării și nu este poluare. Noi toți din asta avem de câștigat.” (24IA, producător mic, REP)

1.7. Avantajele și dezavantajele implementării REP

În discuțiile cu reprezentanții sectorului asociativ, avantajele REP sunt formulate ca beneficii de sistem, care țin de alinierea la standarde internaționale și de disciplinarea treptată a actorilor (companii și populație) în raport cu protecția mediului. REP este descris ca mecanism care poate crește competitivitatea firmelor pe piețele externe, mai ales acolo unde partenerii europeni așteaptă practici „verzi”, și ca instrument care, în forma ideală, ar trebui să reducă volumul de deșeuri încă din faza de design al produsului. În același timp, este menționată creșterea colectării și reciclării pentru anumite fluxuri, în special pentru echipamente electrice și electronice, inclusiv prin extinderea punctelor de colectare și a companiilor de informare.

„Ar fi un mediu mai curat pentru generațiile care vin din urmă, adică pentru copiii noștri. Tuturor ne place să vizităm rudele, dar când bate vântul prin lanurile de grâu cu deșeuri și ambalaje sau vedem copaci împodobiți cu pungi în mijlocul verii, nu este cel mai frumos lucru. Doi la mână, vrem să consumăm o apă calitativă, care nu este toxică și nu conține elemente toxice pentru organism, dar de aici sunt pline râpele de tot felul de deșeuri menajere, deșeuri de le construcții.” (5IA, ONG, REP)

„Este mai multă responsabilitate asupra deșeurilor rezultate, contribuie la creșterea cantităților de deșeuri colectate, preluate de sistemele autorizate și respectiv creșterea deșeurilor reciclate este tot datorită REP.” (13IA, ONG, REP)

O altă zonă de avantaj este legată de cooperarea dintre sistemele colective și autoritățile publice locale. Acolo unde apar acorduri funcționale, colectarea și transportul deșeurilor ar deveni mai ușor de organizat și mai puțin costisitor, în special în afara municipiilor. Intervievații notează însă că această colaborare nu acoperă încă toate necesitățile, fiind descrisă mai degrabă ca început care poate fi extins prin aplicarea consecventă a prevederilor legale.

În registru administrativ, un avantaj menționat explicit este schimbarea ritmului de raportare și plată: trecerea de la o taxare lunară (în modelul anterior) la o raportare anuală, urmată de plata diferenței dacă țintele nu sunt atinse, este percepută ca o simplificare a gestionării.

„Dacă plata pentru poluarea mediului mai înainte se făcea lunar, acum ca urmare a introducerii REP se face anual pe vreo 20-30 aprilie, companiile sau sistemele colective trebuie să raporteze pe parcursul anului 2025 ce cantitate de deșeuri s-a colectat și ce cantitate s-a reciclat, s-a îndeplinit totul sau nu, iar dacă nu se atinge ținta, se plătește diferența. Din punct de vedere a administrării pare mai simplu.” (5IA, ONG, REP)

Producătorii și importatorii menționează și ei câteva avantaje limitate, formulate mai pragmatic: o parte din ambalaje ajung să fie reciclate, există o contribuție „măcar puțin” la curățenie, iar cadrul este perceput ca fiind preluat din standarde europene și, prin aceasta, justificat ca direcție. Relevanța este accentuată

mai ales pentru deșeurile electrice/electronice, considerate periculoase dacă sunt lăsate în circuitul deșeurilor menajere.

„Doar aceasta că sunt strânse deșeurile, adică nu stau aruncate peste tot locul.” (22IA, producător mare, REP)

„Sunt standardele astea luate de la europeni, nu ai noștri le-au gândit. Inclusiv este REP pentru electrocasnice, aparatele electrice, nu casnice dar electrice, știți? Privind aparatele electrice este cu totul altceva, nu este totuna cu cartonul, pelicula, o perioadă de timp le folosești și după asta să le arunci e clar că nu-i cel mai reușită soluție, trebuie să le strângă undeva și asta tot e făcut pentru a proteja ecologia.” (20 IA, importator mare, REP)

Dezavantajele sunt descrise, în primul rând, ca decalaj între conformarea formală și rezultatul ecologic. Respondenții indică situații în care producătorii plătesc și sunt membri ai unui sistem colectiv, dar gestionează deșeurile în continuare pe cont propriu (prin evacuare locală sau contractarea altor operatori), ceea ce slăbește încrederea în funcția reală a sistemelor colective și generează cereri de control mai strict asupra activității lor. În același timp, este invocată problema ținutelor prea mici de colectare, care ar reduce presiunea de a colecta efectiv, precum și percepția unui control insuficient din partea autorităților responsabile (instituții de monitorizare și implementare), ceea ce lasă prea multă libertate în practică.

„Dezavantaj este că vom trai într-un mediu nociv și cunoaștem toți problemele cu containerele de gunoi care cresc în volum și crește și populația, iar multă lume trăiește în zona adiacentă deșeurilor.” (5IA, ONG, REP)

„Unul dintre dezavantajele comune sunt mulți producători care plătesc, care fac parte din sistemul colectiv, dar deșeul rămâne în responsabilitatea lor și tot ei îl gestionează, fie prin aruncarea la gunoiștea în localitate, fie mai contractează un operator ca să le preia deșeul.” (13IA, ONG, REP)

Un alt dezavantaj, formulat în termeni economici, este că REP nu este asociat cu profitul, ci cu costuri inevitabile: tarife către sisteme colective, investiții în infrastructură și logistică în cazul sistemului individual, timp și resurse umane pentru raportare. Din această perspectivă, REP este trăit ca un cost de conformare, nu ca o investiție care aduce beneficii directe companiei.

În același timp, la nivel de experiență cotidiană, unii respondenți raportează că nu observă îmbunătățiri în orașe în ceea ce privește sortarea și colectarea separată, iar teama recurentă este ca spațiul urban să fie sufocat de deșeuri gestionate impropriu. Mai mulți descriu un model „ideal” de funcționare (containere separate, circuit dus până la capăt), dar îl condiționează de consistența colectării și de faptul că deșeurile nu ar trebui amestecate ulterior.

„Sunt cei care chiar colectează selectiv, da, sunt tomberoane diferite, dar până la urmă vine mașina și le încarcă pe toate la un loc? Chestia aceasta trebuie de schimbat, nu așa că au spus: „Hai, plătiți din data aceasta că altfel nu devamați”. Dar ce se întâmplă mai departe nu este corect, ciclul acesta nu este până la urmă finalizat.” (14IA, producător mic, REP)

Riscurile sunt articulate cel mai clar atunci când respondenții vorbesc despre lipsa unui „ciclu complet”: plata către sistemul colectiv ar trebui să fie urmată de colectarea efectivă și de infrastructură vizibilă (de exemplu, containere dedicate pentru baterii și electronice în locuri accesibile). În absența acestor elemente, REP este perceput ca o obligație introdusă rapid, cu accent pe plată și documente, fără garanția rezultatului. În aceeași logică, Sistemul Depozit este menționat ca sursă majoră de incertitudine: există temeri privind monopolizarea, creșteri de prețuri pentru consumatori, niveluri neclare ale garanției și o implementare grăbită care poate genera costuri fără efecte reale.

Pe lângă riscurile de piață, apar și riscuri de siguranță în zona depozitării deșeurilor (inclusiv incendii), asociate cu organizarea deficitară a depozitelor și cu lipsa condițiilor tehnice adecvate.

„Risc este la Bălți - a ars depozitul de carton, aceasta s-a întâmplat.” (20 IA, importator mare, REP)

În final, o parte dintre antreprenori descriu REP în termeni de risc reputațional și de sancțiuni: îngrijorarea principală este amenda, mai ales dacă sistemul colectiv nu își îndeplinește obligațiile, iar costurile lunare sunt trăite ca inevitabile. Astfel, eficiența REP depinde nu doar de norme, ci și de credibilitatea circuitului (colectare reală, infrastructură, control) care să transforme conformarea din obligație defensivă în practică legitimă.

„Businessul nu pentru aceasta lucrează, el lucrează pentru a câștiga bani, dar dacă acești bani încearcă să îi ia statul, acestea sunt pierderi.” (21IA, importator mare, REP)

„Că achiți lunar cheltuieli adăugătoare, iată care e dezavantajul, dar nu poți să treci peste ele. Legea e lege.” (22IA, producător mare, REP)

II. PRACTICI DE IMPLEMENTARE REP

2.1. Măsurile de gestionare a deșeurilor

În discursul majorității respondenților, principala măsură de gestionare a deșeurilor este colaborarea cu un sistem colectiv autorizat. Contractul cu sistemul colectiv este descris ca soluția practică prin care compania își îndeplinește obligațiile REP, transferând către un actor specializat partea de colectare, raportare și atingere a țintelor. În această logică, gestionarea deșeurilor devine o funcție externalizată/delegată, iar rolul companiei se concentrează pe declararea cantităților și achitarea serviciilor.

„În compania noastră deșeurile nu sunt reciclate. O face sistemul în locul nostru, atât.” (20IA, importator mare, REP)

Unii respondenți își descriu activitatea ca generând volume foarte mici de deșeuri, fie pentru că rebutul este practic inexistent, fie pentru că fluxul lor presupune asamblare și distribuție, iar deșeurile rămân în mare parte menajere (din oficiu sau producție). În aceste cazuri, gestionarea deșeurilor este acoperită prin contracte cu autosalubritatea, cu colectare periodică, iar compania se auto-definește ca nefiind un generator „masiv” de deșeuri.

„Tot ce aducem în țară vine în formă asamblată, mai departe este vândut la Chișinău-Gaz, Apă Canal, RED-Nord și așa mai departe.” (14IA, producător mic, REP)

În descrierile detaliate ale practicii REP apare frecvent modelul „cantitate declarată – cantitate compensată”: compania raportează (de exemplu, ambalaje din plastic importate), achită pentru reciclarea echivalentului, iar sistemul colectiv are obligația de a colecta aceeași cantitate din piață, nu neapărat exact ambalajele acelei companii. Respondenții prezintă această logică drept formula ideală de funcționare, în care responsabilitatea este urmărită prin ținte și verificări, iar neatingerea țintei se traduce în plăți suplimentare către autoritatea competentă.

La nivel operațional, o parte dintre companii combină această conformare formală cu practici interne de reducere sau reutilizare. Sunt descrise situații în care agenții economici colectează deșeurile de la chiriași/parteneri, le gestionează prin containere comune și autosalubritate, iar pentru deșeurile din activitatea proprie încearcă reutilizarea cartonului sau minimizarea rebuturilor prin organizarea procesului de producere. Totuși, când reutilizarea nu mai este posibilă, deșeurile ajung în circuitul obișnuit de colectare, asociat în percepția unor respondenți cu depozitarea la gunoiști care generează nemulțumire publică.

„Sortarea deja e introdusă. Reutilizarea, ceea ce am spus că cutiile se reutilizează a doua oară. Minimizarea ca să nu fie tăieturi din deșeurile textile, așa organizăm producerea ca. maxim să folosim totul și să nu fie deșeuri.” (24IA, producător mic, REP)

În final, interviurile indică diferențe între tipurile de companii în modul de raportare și disciplină internă. Companiile parte ale unor grupuri internaționale sunt descrise ca având o abordare mai strictă a obligațiilor de mediu, cu raportare mai riguroasă și cu o conformare tratată ca element de politică organizațională, nu ca sarcină secundară.

2.2. Acțiuni întreprinse pentru reducerea impactului asupra mediului

Relatările respondenților indică o paletă foarte diferită de acțiuni, de la investiții concrete în tehnologii mai curate până la scepticism față de autenticitatea inițiativelor „verzi” ale companiilor. Unii intervieuați descriu măsuri interne orientate spre eficiență și reducerea consumului de resurse, precum optimizarea utilizării apei și energiei, trecerea de la gaz la cazangerii pe biomasă, utilizarea unei surse proprii de apă și modernizarea sistemelor de epurare a apelor reziduale. În aceste cazuri, reducerea impactului asupra mediului este prezentată ca parte a politicii de producere și a investițiilor operaționale.

„Sunt două situații, ori îl impune, ori îi este convenabil. Dorința: „Eu singur am vrut, nu este adevărat”, compania nu vrea asta, compania numără banii, dacă el a trecut la un ambalaj reciclat secundar, înseamnă că este mai ieftin ambalajul.” (21IA, importator mare, REP)

În același timp, există respondenți care pun sub semnul întrebării veridicitatea acțiunilor declarate de companii și descriu mediul de afaceri ca fiind orientat prioritar spre profit, nu spre principii ecologice. Din această perspectivă, inițiativele de informare publică sau schimbările de practici apar doar atunci când aduc beneficii comerciale directe sau când sunt impuse prin reglementare.

„Nimeni aceasta nu face. Numai dacă în companie conducătorul va fi din Greenpeace, dar dacă el e din Greenpeace el nu va câștiga bani. Dacă voi întrebați referitor la sondaj și doriți un răspuns sincer, păi nimeni nimic nu face, toți lucrează exact așa cum le trebuie lor. Businessul e pentru a câștiga bani.” (21IA, importator mare, REP)

O poziție intermediară este ilustrată de exemple în care companiile adoptă soluții mai puțin poluante (de exemplu, ambalaje/pungi reciclabile sau biodegradabile) pentru a respecta cerințele, dar resimt imediat costuri mai mari comparativ cu alternativele clasice, mai ieftine. Astfel, acțiunile de reducere a impactului sunt descrise simultan ca necesare și ca generatoare de presiune financiară, mai ales în lipsa unor stimulente care să compenseze diferența de cost.

În discuții apare și ideea unor intervenții structurale, la nivel de infrastructură națională, văzute ca soluție pentru reducerea poluării. Un importator mic formulează ca scenariu realist dezvoltarea unei fabrici moderne de gestionare și valorificare a deșeurilor, inspirată din modele europene, însă condiționată de sprijin public (teren, facilitare) și de acces la fonduri externe, întrucât investiția depășește capacitatea financiară a agenților economici locali.

„Să îl faci destul de mare și să aducă deșeurile din împrejurimea Chișinăului, deșeurile trebuie sortate că doar sunt deșeuri care merg la îngrășămintă, sunt deșeuri care merg la energia electrică și așa mai departe, ele trebuie sortate. Acesta este un business pe care lumea îl inițiază și câștigă foarte bine, dar investițiile sunt destul de mari, agenții economici de la noi din Republica Moldova nu-și pot permite așa investiții.” (25IA, importator mic, REP)

2.3. Aprecierea costurilor și resurselor necesare pentru implementarea REP

Majoritatea respondenților descriu costurile REP ca fiind, în prezent, relativ suportabile, mai ales după o perioadă inițială în care impactul a fost resimțit mai puternic. Pe parcurs, o parte dintre companii afirmă că și-au ajustat procesele interne și au încadrat REP în rutina administrativă, astfel încât presiunea financiară să devină mai ușor de gestionat. Totuși, evaluarea costurilor rămâne diferențiată în funcție de fluxul de deșeuri și de mărimea companiei.

În cazul ambalajelor, mai multe voci consideră că tarifele aplicate sunt, în linii mari, adecvate și relativ predictibile, inclusiv pentru că se raportează la cantități (kilograme) și nu la cifra de afaceri. În această logică, modelul „*cât ai introdus pe piață, atât plătești*” este perceput ca mai echitabil și mai ușor de acceptat decât o contribuție anuală calculată procentual din venituri. Pentru unii respondenți, ideea plății directe, la stat, ar fi fezabilă mai ales pentru companiile mari, în timp ce întreprinderile mici descriu fiecare cheltuială ca fiind strict planificată și dificil de extins. În același registru, apar și detalii despre modul de estimare a tarifelor: unele percepții indică faptul că nivelurile (de tipul câteva zeci de bani per kilogram pentru carton și aproximativ un leu per kilogram pentru sticlă) au rezultat din calcule legate de costul materiilor prime și al reciclării, discutate ulterior cu operatorii/reciclatorii, astfel încât tarifele să fie considerate economic viabile și să acopere cheltuielile de operare ale sistemului, cu o marjă limitată.

„Iată, eu impozit odată la vamă am achitat și am plecat, dar mai departe acest impozit trebuie să plece la acele companii care se ocupă de gestionarea deșeurilor. Nu avem nevoie de această responsabilitate extinsă a producătorului.” (21IA, importator mare, REP)

În schimb, pentru baterii, costul este descris mai frecvent ca ridicat, iar nemulțumirea se concentrează pe percepția de dublă plată: aceeași marfă ar genera obligații atât către stat (POLMED), cât și către sistemul colectiv. În acest context, o singură plată este invocată ca soluție directă de reducere a poverii financiare și de simplificare a mecanismului. Aceeași orientare se regăsește și în propunerea unui impozit unic achitat la vamă, urmat de transferul fondurilor către actorii care gestionează efectiv deșeurile, ceea ce ar elimina interacțiunile multiple și birocrăția asociată.

În același timp, nu toate companiile se declară dispuse să contribuie financiar sau să fie membre ale unui sistem colectiv din convingere; pentru o parte dintre respondenți, conformarea este mai degrabă o condiție impusă de procedurile de import și de riscul sancțiunilor. În acest cadru, unii rămân sceptici față de utilitatea plății dacă nu văd clar rezultatul, iar alții acceptă aderarea tocmai pentru că alternativa (gestionarea individuală) este percepută ca mult mai scumpă și mai dificilă.

„Dar nu ai încotro, este legea și dacă nu ești membru a sistemului colectiv trebuie să declari, sunt niște cheltuieli de 100%, noi de exemplu achităm un 10%, un 20% din toate cheltuielile astea care se calculează, dar dacă nu ești membru achiți 100% pentru import.” (22IA, producător mare, REP)

Pe lângă costuri, respondenții discută și resursele umane necesare implementării. Pentru companiile mari, desemnarea unor persoane responsabile este descrisă ca posibilă, deși nu întotdeauna prioritară; pentru întreprinderile mici, însă, cerința devine o povară, mai ales prin riscul de erori administrative care pot duce la amenzi și, ulterior, la controale mai frecvente. REP este astfel perceput nu doar ca obligație financiară, ci și ca sursă de vulnerabilitate organizațională atunci când capacitatea internă este limitată.

În final, o parte dintre critici nu vizează nivelul sumei, ci raportul dintre plată și serviciu: costul devine dificil de justificat atunci când sistemul colectiv nu colectează efectiv deșeurile sau nu există o contraprestație vizibilă pentru companie, iar responsabilitatea practică rămâne, de facto, la agentul economic. În plan operațional, sunt menționate și situații în care tranziția către soluții mai prietenoase cu mediul (de exemplu, ambalaje biodegradabile) crește costurile, fără ca respondenții să identifice mecanisme consistente de sprijin sau subvenționare; în aceste condiții, strategia rămâne, cel mai des, eficientizarea internă pentru a menține profitabilitatea.

„Dacă tu te-ai angajat să ridici de la mine niște deșeuri, tu trebuie să le ridici, câte n-aș avea, că eu la depozit am un teanc de cutii și nu știu ce să facă cu dânsle, că totdeauna ceva rămâne.” (25IA, importator mic, REP)

2.4. Evaluarea stadiului actual al implementării REP în Moldova

Respondenții descriu REP ca un mecanism aflat încă în consolidare: cadrul normativ există, iar unele proceduri instituționale sunt deja funcționale, însă implementarea rămâne inegală între fluxuri de deșeuri

și între regiuni. Progresul este asociat mai ales cu dezvoltarea evidenței și raportării, în timp ce eficiența sistemului este condiționată în continuare de infrastructură, trasabilitate și capacitatea reală de monitorizare.

În zona aspectelor funcționale, este menționată simplificarea proceselor administrative: înregistrarea producătorilor este gratuită, accesibilă online, iar regulamentele sunt formulate astfel încât să fie mai ușor de aplicat pentru mediul de afaceri. Este indicată și existența unor prevederi care facilitează preluarea produselor vechi la achiziția unor noi, în special pentru electrocasnice, ca semnal al unei responsabilități asumate în lanțul de consum.

„Ce ține de REP, noi ne-am străduit ca multe lucruri să fie accesibile, să fie gratis, sistemele individuale nu trebuie autorizate, înregistrarea în lista producătorului este gratis, este opțiunea de înregistrare online. Ne străduim ca atunci când se fac regulamente, să fie prietenos atât mediului de afaceri, cât și sistemului întreg.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

În percepția respondenților, unele fluxuri sunt deja mai bine integrate în practică: ambalaje (hârtie, sticlă, anumite materiale plastice), echipamente electrice și electronice, baterii și acumulate auto. Exemplele invocate sugerează că acolo unde există valorificatori și infrastructură economică locală, colectarea și reciclarea devin mai „vizibile” și mai predictibile. Un element considerat important este și posibilitatea legală ca sistemele colective să colaboreze cu autoritățile publice locale, inclusiv pentru extinderea colectării în afara orașelor.

„Dacă luăm deșeurile de ambalaje, este o situație mai comodă și mai frumoasă. Avem agenți economici care reciclează hârtia și pelicula. E bine.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

„Regulamentele sunt treptat implementate. Primul a fost aprobat în 2018, cu echipamentele electrice și electronice este destul de bine la etapa actuală, avem sisteme colective, lucrurile evoluează. Acum orice persoană care cumpără un produs nou, este asigurată că este cineva care poate veni să îi ia produsul vechi. Chiar în legea 209 sunt reglementate sistemele colective cu administrațiile publice locale ca să dezvolte sistemul de colectare ca, ulterior, să fie sisteme de colectare și în sate ca omul să poată preda mașina de spălat sau frigiderul vechi.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

Pe de altă parte, respondenții subliniază limite structurale care țin de capacitatea redusă de valorificare internă. Pentru anumite categorii, reciclarea este descrisă ca imposibilă sau foarte slab dezvoltată, iar soluția rămâne exportul către țări cu infrastructură și tehnologie. În această categorie sunt menționate vehiculele scoase din uz, textilele, deșeurile din construcții și demolări, anvelopele, uleiurile uzate, bateriile (inclusiv cele pentru mașini hibride) și panourile fotovoltaice.

„Aici sunt alții interesați care colectează bateriile cu conținut de plumb pentru a le da către valorificator, ei au nevoie pentru conținutul de plumb și este mai greu de găsit, comparativ cu anii precedenți.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

Dificultățile sunt explicate printr-un cumul de factori: investiții foarte mari pentru uzine/tehnologii, volum și specific național (de exemplu, durata mare de utilizare a vehiculelor), număr limitat de valorificatori, precum și practici alternative care scot unele deșuri din circuitul formal (de exemplu, utilizarea uleiului uzat pentru încălzire). Pentru anvelope, se evidențiază presiunea cantitativă (parc auto în creștere, sezonabilitate), care depășește capacitatea actuală de valorificare. Pentru fluxurile emergente (baterii de hibride, panouri fotovoltaice), respondenții anticipează o creștere a nevoii de reglementare și de soluții tehnice, însă admit că investițiile necesare sunt greu de susținut local și, în prezent, tratamentul se face prin export.

„Mai târziu vor apărea tehnologii pentru reciclarea bateriilor de la mașini hibrid, pentru panouri fotovoltaice, o să apară tot mai multe categorii de deșuri care necesită reglementate și reciclate. Noi nu

suntem o țară care să ne permitem astfel de investiții. Acest lucru nu se face la nivel de țară, ci la nivel de agenți economici. Cineva trebuie să investească în aceasta, iar acum aceste deșeuri sunt exportate pentru a fi tratate în alte țări unde sunt aceste tehnologii pentru reciclare.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

O altă limită este legată de resursa umană. Un respondent semnalează dificultatea recrutării muncitorilor în salubritate și reciclare, nu din lipsă de salarii competitive, ci din cauza statutului social scăzut al acestor profesii, ceea ce împinge unele companii către angajarea lucrătorilor străini. În această interpretare, dezvoltarea REP depinde și de schimbări culturale: recunoașterea socială a muncii de salubritate și acceptarea ei ca activitate esențială pentru sănătatea publică.

„Din ultimele discuții cu ei când le spunem ce trebuie să facă, zic că nu au muncitori și ei aduc muncitori din țările asiatice. La momentul de față, oamenii din Republica Moldova nu sunt dispuși să lucreze ca reciclatori. Cu toate că, dacă să vă spun din cadrul ultimelor vizite în teren, un gunoier din cadrul serviciului de salubritate are salariul de 30 000 de lei, iar un inginer șef de la stația de epurare, care este un lucru foarte responsabil are 18 000 de lei. Salariul gunoierului este foarte bun, dar este foarte dificil de găsit așa oameni în țara noastră, pentru că mai există chestia asta de mândrie și există mai mulți agenți economici, anume de reciclare, care au problemele astea.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

În ceea ce privește gradul de conformare, respondenții conturează un tablou diferențiat. Ambalajele sunt descrise drept domeniul cel mai avansat, cu colaborare mai activă și cu o piață de reciclare în dezvoltare, iar echipamentele electrice/electronice sunt evaluate ca fiind relativ bine gestionate. Vehiculele sunt prezentate ca domeniu la început de cale, chiar dacă există deja sisteme colective autorizate, iar pentru uleiuri este menționată o colaborare care se fortifică treptat. Totodată, obligativitatea introdusă din 2024 (condiționarea importului de apartenență la un sistem colectiv sau de existența unui sistem individual) este văzută ca factor care împinge conformarea, dar și ca motiv pentru care o parte dintre companii se limitează la plată și raportare, fără implicare reală în gestionarea deșeurilor, mai ales când aderă la sisteme colective ale căror costuri și mecanisme rămân opace pentru ei.

„Activ sunt implicați cei ce plasează pe piață ambalaje, sunt cooperanți. Acum ei sunt în procedură de selectare la nivel național a administratorului pentru gestionarea ambalajelor care cad sub incidența sistemului de depozit. Reciclatorii de ambalaje se dezvoltă destul de bine atât la centru, cât și la nord. Echipamentele electrice și electronice sunt destul de bine gestionate. Se prevede ca vehiculele să fie dezamblate. Sunt deja sisteme colective care sunt înregistrate și autorizate pentru gestionarea vehiculelor scoase din uz. Este o colaborare bună a importatorilor de uleiuri.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

În final, mai mulți respondenți pun accent pe infrastructură ca punct critic: acolo unde capacitatea de sortare și reciclare este redusă, implementarea REP nu poate produce rezultate consistente. Este menționată existența unei capacități limitate de sortare a deșeurilor menajere mixte și dependența de un număr foarte mic de operatori, ceea ce susține percepția că sistemul este în curs de dezvoltare și încă departe de a acoperi nevoile la nivel național.

„La un sistem colectiv este mai complicat, se aderă la un sistem colectiv unde se percep taxe pe care noi nu le știm, că nu este domeniul nostru și ei deja menționează că s-a aderat, ei plătesc și de aceea ei nu se implică în gestionarea deșeurilor din activitatea pe care o desfășoară.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

III. DISTRIBUȚIA ROLURILOR ÎN IMPLEMENTAREA REP

3.1. Rolul sistemelor colective în implementarea REP

În percepția producătorilor și importatorilor, sistemele colective sunt, în primul rând, o soluție practică pentru conformarea cu cerințele REP: reduc necesitatea unor investiții proprii în infrastructură și personal

dedicat și diminuează riscul de sancțiuni prin preluarea raportării și a interacțiunii cu autoritățile. Pentru o parte dintre respondenți, eficiența sistemului colectiv este evaluată pragmatic, prin absența amenziilor și a problemelor legale, ceea ce întărește impresia că obligațiile sunt îndeplinite corect.

„Eu judec după valoarea în bani, dacă pe mine nu m-au amendat pentru aceasta, adică compania, păi înseamnă că totul este bine, facem totul corect. Dacă vin și ne amendează înseamnă că ceva fac incorect și deja atunci eu mă voi clarifica.” (21IA, importator mare, REP)

Interviurile indică și rolul de suport operațional pe care sistemele colective îl pot avea în situații de interpretare și aplicare a cerințelor, inclusiv în raport cu procedurile vamale. Un exemplu relatat arată că, atunci când o clasificare vamală greșită ar fi generat costuri disproporționate, sistemul colectiv a intervenit cu explicații tehnice și îndrumare pentru corectarea încadrării, contribuind la soluționarea litigiului și la recatalogarea mărfii. În această cheie, sistemul colectiv funcționează nu doar ca „prestator” de conformare, ci și ca intermediar de clarificare în situații cu risc financiar ridicat.

Din perspectiva mandatului, sistemele colective preiau obligații legate de fluxuri diverse (ambalaje, baterii, DEEE, vehicule scoase din uz), acoperind activități precum colectare, sortare, ambalare, transport/export către valorificatori și raportare. Reprezentanții sistemelor colective descriu un model în care ei nu execută direct toate operațiunile, ci contractează operatori privați, folosind contribuțiile membrilor pentru a acoperi costurile de colectare și valorificare. În același timp, menționează servicii de consultanță și asistență pentru completarea raportărilor și pentru conformarea fiscală și de mediu, inclusiv în sistemele de raportare utilizate la nivel național.

„Întreg spectrul de la de la colectare, sortare, ambalare, exportare și raportarea ambalajelor și raportare în general.” (8IA, sistem colectiv, REP)

„Da, servicii de gestionare și servicii de colectare, transportare, sortare și reciclare. Dar, cum și-am spus, noi nu o facem direct. Adică noi semnăm contractul cu producătorii, producătorii ne achită nouă și noi la rândul nostru din acești bani acoperim cheltuielile la operatorii privați la ziua de astăzi. Servicii de consultanță gratuită, servicii de raportare anuală, inclusiv în POLMED, adică la serviciul fiscal de stat, ajutam la completarea corectă. Deja la agenția de mediu, SIAMD, gestionarea deșeurilor.” (7IA, sistem colectiv, REP)

Pe lângă aceste roluri, apar și dificultăți structurale care afectează funcționarea sistemelor colective. Unii respondenți semnalează lipsa unor instrucțiuni clare și a asistenței operaționale din partea instituțiilor publice pentru utilizarea platformelor și procedurilor de raportare (inclusiv depunerea rapoartelor și cererilor). Comunicarea instituțională este descrisă ca lentă și formală, cu răspunsuri întârziate și, uneori, neadaptate la problema concretă, ceea ce prelungește ciclul de clarificare și reduce eficiența operațională.

„Este acest CMD, nu știu cine l-a dezvoltat, dar nu există niciun tutorial unde să vedem cum se face corect și nici nu există un serviciu de asistență la minister sau agenție unde să putem pune întrebări și să primim răspunsuri. Deja glumim între noi, când avem o întrebare: „Vă rugăm să ne spuneți de ce avem nevoie, cum să aplicăm, ce să facem”, primim un răspuns din două cuvinte în scrisori oficiale: „Studiază legislația”. Așa comunicăm cu ministerul și agenția. Nu există îndrumări, chiar dacă sunt îndrumări plătite... Facem o solicitare suplimentară și, din nou, acest lucru durează foarte, foarte mult timp. Prin urmare, putem avea 15 solicitări într-un an, iar anul se termină. Adică, nu există nicio eficiență operațională care să facă lucrurile mai confortabile și să rezolve problemele noastre mai rapid. În cele din urmă, aceasta este o sarcină comună, un efort comun.” (8IA, sistem colectiv, REP)

În discuții se conturează și faptul că nivelul de maturitate al sistemelor colective este inegal: unii reprezentanți sunt activi de relativ puțin timp și își descriu prioritar sarcina de a „înțelege legislația” (de exemplu, pe domenii specifice precum VSU), ceea ce sugerează o etapă încă timpurie de consolidare pentru anumite fluxuri.

Din perspectiva actorilor statali, sistemele colective sunt văzute ca element central al arhitecturii REP: ele preiau obligațiile de la agenții economici, organizează colectarea și valorificarea și furnizează datele necesare monitorizării. Statul descrie și alternativa sistemului individual, care presupune un plan de operare aprobat și demonstrarea trasabilității (colectare–predare către valorificator). În această logică, sistemele colective devin soluția preferată pentru companii atunci când nu au capacitate internă, iar eficiența lor este asociată cu responsabilitate, conformare și transparență, ca precondiții pentru reducerea depozitării și pentru orientarea spre valorificare și economie circulară.

3.2. Aprecierea colaborării cu sistemele colective

O parte dintre respondenți descriu colaborarea cu sistemele colective ca fiind stabilă și lipsită de dificultăți: compania transmite periodic datele despre import/producere, sistemul colectiv efectuează calculele, emite factura și își asumă raportarea către autorități. În această logică, relația este una tranzacțională și funcționează atât timp cât procedurile sunt clare, solicitările sunt regulate, iar compania rămâne conformă. Responsabilitatea de a furniza informațiile către sistemul colectiv revine, în multe cazuri, contabilității sau unui angajat desemnat (de exemplu, în unele afaceri mici – un lucrător direct implicat în operațiuni).

„Nu sunt lacune, este bună, adică contabilitatea dă datele cât a fost folosit sau cât a fost importat și ei fac calcule și ne trimit cât trebuie să plătim, atât. Altceva ce fac ei, mai puțin ne deranjează, ei principalul cu Agenția de mediu să se lămurească. E bună, ei cer periodic dările de seamă și știți la întreprindere poate responsabilul să uite și ei de aceea cer actele.” (20 IA, importator mare, REP)

„Deșeurile, noi importăm flacoane de plastic, respectiv noi le comercializăm la populație, populația cine știe ce face cu dânsule, dar compania de gestionare le strânge, strâng de pe piață plastic, strâng sticlă, strâng și se primește că se gestionează.” (22IA, producător mare, REP)

Colaborarea este descrisă și ca un mecanism de simplificare administrativă: unii respondenți menționează existența unor instrumente digitale (conturi/soft cu acces prin parolă) prin care declară lunar cantitățile de ambalaje, iar sistemul colectiv transformă aceste date în obligații financiare calculate în kilograme și în documente de plată. Pentru antreprenori, avantajul central rămâne externalizarea sarcinii de a urmări detaliile legislative și de a gestiona raportarea, pe care nu o pot acoperi intern fără costuri suplimentare.

În același timp, apar și așteptări de simplificare suplimentară a modelului. Unii respondenți consideră că REP ar trebui administrat integral de sistemele colective, iar contribuția companiilor să se reducă la o singură plată, ideal colectată la vamă, pentru a evita fragmentarea plăților și pentru a limita pierderile de timp și bani pentru producători. Această poziție sugerează o percepție a REP mai degrabă ca taxă de conformare, decât ca mecanism care implică responsabilitate directă și trasabilitate.

Un punct sensibil în colaborare este lipsa de feedback și transparență. Unii producători afirmă că achită atât contribuțiile REP, cât și alte taxe/markeri ecologici (de exemplu, Green Mark), fără să înțeleagă clar ce se întâmplă ulterior cu deșeurile asociate produselor lor, mai ales când livrările sunt către persoane juridice. În aceste situații se conturează un „vid” informațional: plata este certă, dar circuitul de colectare și valorificare rămâne invizibil. Totuși, chiar și în aceste cazuri, relația consultativă cu sistemul colectiv este descrisă uneori ca receptivă, cu sprijin oferit la nevoie, mai ales în faza inițială de conformare.

O parte dintre respondenți formulează critici mai dure, legând calitatea colaborării de lipsa controlului statului asupra sistemelor colective. În această perspectivă, antreprenorul se simte într-o poziție vulnerabilă: are nevoie de contract pentru a evita blocaje operaționale, dar nu are pârghii reale de a solicita servicii efective sau de a sancționa neperformanța, în absența unei supravegheri publice ferme.

„Numai Ministerul Mediului pe ei îi poate impune să-și ducă lucrul până la capăt. Asta-i chestia, noi în afaceri nu putem face mari „razborși” că acuși îți spune: „Eu desfac cu tine contractul, du-te și încheie

cu cine vrei și n-o să-ți dea liber la vamă”. Astfel, eu mai dau un 500 de lei pe semestru numai ca să mă lase în pace să lucrez.” (25IA, importator mic, REP)

Per ansamblu, colaborarea este percepută ca necesară tocmai pentru că mediul de afaceri nu își asumă, în mod realist, expertiza și timpul pentru a gestiona complexitatea REP. Așteptarea dominantă rămâne ca fiecare actor să își îndeplinească rolul: companiile să raporteze și să plătească, iar sistemele colective să livreze servicii credibile și verificabile, într-un cadru în care statul asigură regulile și controlul.

3.3. Așteptările business-ului de la sistemele colective autorizate

Din perspectiva sistemelor colective, relația cu producătorii și importatorii este descrisă, în general, ca una funcțională și bazată pe interese comune: transmiterea datelor, calcularea obligațiilor și achitarea serviciilor urmează un circuit relativ stabil, iar dificultățile apar mai rar în interacțiunea directă cu membrii. În schimb, provocările majore sunt plasate la nivel instituțional, în raport cu ministerele și agențiile, mai ales atunci când implementarea REP depinde de proceduri interstatale (de exemplu, exportul anumitor fluxuri de deșeuri). Un respondent relatează un blocaj prelungit al exporturilor ca urmare a modificării unui regulament, ceea ce a generat stocuri mari de deșeuri colectate și percepția lipsei de sprijin real din partea autorităților în deblocarea comunicării și a procedurilor cu partea externă.

„Toată corespondența și comunicarea au loc prin intermediul agențiilor. Singura lor funcție este de a transmite solicitarea noastră. Nu se face niciun efort de a influența partea română sau de a rezolva probleme juridice conflictuale. Așadar, pur și simplu formulăm cererea noastră, o trimitem agenției, agenția o transmite acolo și primim un refuz din partea României. Agenția de Mediu nu ne poate ajuta sau comenta. Este pur și simplu decizia părții române și nimeni nu știe cu ce am greșit. Nu avem probleme cu clienții noștri interni. Singurele probleme pe care le avem sunt cu agenția, ministerul și țara gazdă, care în acest caz este România.” (8IA, sistem colectiv, REP)

În această logică, o așteptare implicită a mediului de afaceri (și a sistemelor colective care îl reprezintă) este ca instituțiile publice să aibă un rol activ de facilitare: clarificare procedurală, susținere în dialogul cu autorități din alte state și reducerea situațiilor în care actorii rămân „între reguli”, fără soluții aplicabile. Când această funcție lipsește, sistemele colective indică o presiune operațională directă asupra lor, cu acumulări de stocuri și risc de neconformare involuntară.

O altă așteptare importantă ține de credibilitatea traseului deșeurilor după preluare. Deși sistemele colective afirmă că sortarea și predarea către reciclatori separă fluxurile și reduce practica aruncării „la comun”, unii respondenți exprimă neîncredere față de ultima verigă a lanțului, suspectând că valorificarea este uneori mai degrabă declarativă decât reală. Această percepție introduce o tensiune: se cere disciplină și raportare riguroasă, dar rezultatul final este pus sub semnul întrebării, ceea ce erodează motivația și legitimitatea mecanismului.

„Cum se trișează? Tu colectezi fiecare deșeu aparte, îl colectezi pe bucăți, după care ei îl aruncă la o groapă comună. Adică ei se prefac că fac ce trebuie și mediul are de suferit. Intervine o birocrație la mijloc, așa încât rezultatul final nu e diferit de cum era înainte.” (11IA, sistem colectiv, REP)

În plan operațional, gestionarea relației cu membrii se bazează, în principal, pe comunicare rapidă (telefon, e-mail), iar așteptarea imediată a multor companii este înregistrarea promptă în lista producătorilor, pentru a evita blocaje la import și costuri suplimentare. Totodată, sistemele colective descriu un tipar recurent de dificultăți în rândul unor membri: intră în sistem pentru a importa, dar ulterior nu raportează constant, schimbă frecvent persoana responsabilă (contabil/angajat), întârzie plățile sau părăsesc sistemul când apare obligația financiară. În aceste cazuri, riscul major devine acumularea restanțelor și apariția sancțiunilor retroactive, percepute ca disproporționate față de costurile care ar fi fost achitate dacă raportarea era făcută regulat.

„Se trezește peste ani de zile că nu a raportat și trebuie să achite sute de mii de lei la FISC, pentru că nu au achitat de 10 ori mai puțin. Problema cea mai mare e că ei nu au responsabili de gestionare a deșeurilor în companii, de aceea se ocupă contabila de toate aceste activități. Respectiv, vă dați seama, dacă noi vorbim de o contabilă la o companie medie sau mare, obligația de a raporta ambalajele cumva este în ultimul plan.” (7IA, sistem colectiv, REP)

Analiza sugerează că una dintre așteptările structurale ale business-ului este reducerea poverii administrative prin servicii clare, predictibile și ușor de urmat. În lipsa unei funcții dedicate în companii pentru REP, sarcina rămâne pe umerii contabilității, unde raportarea de ambalaje și deșeuri concurează cu obligații fiscale și contabile mai presante. Această realitate explică de ce companiile cer, simultan, proceduri simplificate, sprijin practic și un sistem mai transparent, care să ofere nu doar conformare „pe hârtie”, ci și certitudinea că deșeurile raportate sunt gestionate efectiv până la capăt.

3.4. Rolul statului în implementarea REP

În rândul producătorilor și importatorilor intervievați, colaborarea directă cu instituțiile statului apare limitată și mai degrabă episodică. În practica de zi cu zi, sistemele colective autorizate sunt percepute ca principalul intermediar: aici se solicită consultanță, se transmit informații și se rezolvă majoritatea aspectelor administrative. Contactul direct cu Agenția de Mediu sau cu alte instituții apare, de regulă, doar atunci când sistemul colectiv nu poate oferi răspunsuri sau când este necesară o intervenție formală (de exemplu, înregistrarea în lista producătorilor). În asemenea situații, unii respondenți descriu interacțiuni eficiente și receptive, în care procedurile au fost rapide și fără dificultăți.

„Noi ne-am dus la Agenția de mediu, cred că în 5 minute, măcar că era coadă, fetele se străduiau să ne primească repede, în 5 minute am intrat, am depus cerere, a venit înștiințare că am fost introdus în listă, adică aici probleme n-am avut.” (14IA, producător mic, REP)

O parte dintre intervievați conturează rolul statului într-o formulă minimală: elaborarea cadrului legislativ și existența hotărârilor de guvern sunt văzute ca principală contribuție, iar restul responsabilităților ar trebui să revină agenților economici, tocmai pentru că mecanismul se numește responsabilitatea extinsă a producătorului. În această interpretare, statul ar urma să se limiteze la a crea regulile și a verifica respectarea lor, fără a interveni în organizarea practică a colectării și valorificării.

„Numai cât legislația și atât, și verificarea prin asta... cum îi zice... agenția mediului, dacă ești înregistrat, trebuie să depui o cerere la agenția mediului și ei îți dau un număr de înregistrare că ești în sistemul colectiv.” (20 IA, importator mare, REP)

În același timp, se observă o percepție ambivalentă privind capacitatea statului de a duce mecanismul până la capăt. Pe de o parte, unii respondenți consideră că actorii statali sunt receptivi și conștienți de lacunele existente, solicitând la rândul lor feedback din partea producătorilor pentru ajustări legislative. Pe de altă parte, există voci care privesc REP în principal ca pe o povară financiară suplimentară impusă companiilor, fără o justificare suficient de transparentă în termeni de rezultate concrete pentru mediu. În această cheie, rolul statului este asociat cu transferul costurilor către mediul de afaceri și cu percepția că mecanismul produce cheltuieli, dar oferă puține garanții privind efectul final.

„Compania semnifică bani, dacă pe voi vă impune cineva să cheltuiți în plus, vouă asta nu vă place, la fel și companiei. Nouă nu ne place. Care este rolul statului? Să ia bani mai mulți?” (21IA, importator mare, REP)

Pentru unii respondenți, distanța față de stat este întărită și de ideea separării stricte a rolurilor: companiile ar trebui să se concentreze pe activitatea economică, iar colectarea, valorificarea și controlul ar trebui să fie realizate de instituțiile și actorii specializați. În această logică, responsabilitatea producătorului este acceptată ca obligație legală, dar este contestată atunci când este percepută ca înlocuind responsabilitatea altor actori care „ar trebui să facă” efectiv gestionarea deșeurilor.

„Statul ce vrea? Ca noi pe larg să răspundem pentru ce? Pentru ceea ce altcineva trebuie să facă? Nu, probabil nu-i corect, adică real asta nu-i corect. Dacă eu sunt brutar, eu nu pot să fiu cizmar, pentru că nu voi reuși, eu ori una voi face rău, ori alta, sau ambele deodată le voi face rău. Dacă cineva se ocupă cu vânzarea, el se ocupă cu vânzarea. Cel care se ocupă cu utilizarea trebuie să se ocupe de asta și să răspundă pentru asta, nu altcineva trebuie să răspundă.” (21IA, importator mare, REP)

„Pe ei nu-i interesează, vine data de data de 25 a lunii aprilie când se dă darea de seamă anuală și trebuie să respecți legea. Să dai darea de seamă și să achiți taxele, adică altceva, nici o conlucrare, nimic. Tot ce se face se face prin asociația obștească, adică ei sunt cum ar fi curatorii, ne adresăm lor și ei ne spun iată s-a modificat sau s-a adăugat ceva.” (22IA, producător mare, REP)

O așteptare constantă, formulată explicit, vizează funcția de control a statului. Mai mulți intervievați insistă că, dincolo de adoptarea legii, statul trebuie să monitorizeze implementarea în mod real, iar primele entități care ar trebui verificate sunt sistemele colective: dacă colectează în practică, ce se întâmplă cu deșeurile, cum se reflectă activitatea lor în indicatori observabili ai mediului (starea apelor, a solului, a spațiilor verzi). În absența unui control credibil, se consolidează percepția unei funcționări mai mult administrative, cu plăți și raportări, dar cu rezultate greu de urmărit și de demonstrat.

„Eu nu știu cine trebuie să-i verifice, Inspectoratul fiscal că sistemul a luat bani și nu a acordat serviciul până la urmă, ori Inspectoratul de mediu care tot este cointerestat, este obligațiunea lor de serviciu ca să verifice sistemul colectiv. Ministerul Mediului trebuie să verifice însă ei nu verifică nici râurile, nici lacurile, nici pădurile, stau acolo și primesc bani.” (25IA, importator mic, REP)

În ansamblu, rolul statului este descris de respondenți mai curând ca unul normativ și de supraveghere, însă cu o vulnerabilitate majoră în zona de implementare și control. Acolo unde instituțiile sunt percepute ca reactive, lente sau insuficient implicate, încrederea în mecanism scade, iar REP riscă să fie trăit de companii ca o obligație de conformare, nu ca o politică de mediu cu efecte verificabile.

3.5. Aprecierea colaborării dintre sectorul privat și autorități în implementarea REP

Relatările intervievaților indică existența unui cadru de dialog între sectorul privat și autorități, perceput ca util și, în anumite momente, funcțional. Colaborarea este descrisă ca fiind necesară tocmai pentru că multe dificultăți ale implementării REP nu pot fi soluționate individual, ci prin coordonare, comunicare și clarificări reciproce. Companiile și organizațiile din sector pot contribui prin feedback structurat despre modul în care mecanismul funcționează în practică, inclusiv despre blocaje, costuri reale și consecințe neprevăzute. În același timp, autoritățile sunt percepute ca având direcții și obiective (îmbunătățire, simplificare), dar nu întotdeauna o imagine completă asupra realităților din teren, ceea ce face ca aportul mediului privat să fie relevant pentru ajustarea cadrului normativ.

„Având acest dialog deschis și sincer avem o completare pe partea de expertiză și înțelegere și este mai ușor de modificat cadrul legal primar și secundar pentru desfășurarea bună a afacerii pe de o parte și a politicilor de mediu pe de altă parte”. (5IA, ONG, REP)

O parte dintre respondenți subliniază că dialogul existent tinde să fie concentrat în jurul acelorași actori, în special companii mari sau participanți recurenți, ceea ce limitează reprezentativitatea problemelor discutate. În această perspectivă, colaborarea ar avea nevoie de mecanisme mai incluzive, astfel încât informația și invitațiile să ajungă și la întreprinderile mici, care cad sub prevederile REP, dar au capacități administrative mai reduse și o expunere mai mare la riscuri de neconformare.

„Colaborarea există, dar se poate de îmbunătățit, pentru că participă unele și aceleași persoane din companii mari deoarece nu sunt implicați sau informația nu ajunge. Să nu fie chemați doar cei mai mari ci de lucrat cu agenți economici mai mici care cad sub prevederea REP. Se fac întruniri și online, și offline la minister.” (13IA, ONG, REP)

Din discuții reiese și ideea unei colaborări „parțial eficiente”: unele propuneri formulate de sectorul privat și asociativ sunt preluate și reflectate în modificări sau ajustări, în timp ce altele rămân fără continuitate. Această selecție este percepută ca un semnal mixt: pe de o parte confirmă existența canalelor de consultare, iar pe de altă parte menține impresia că procesul de luare a deciziilor nu este întotdeauna previzibil și transparent pentru participanți.

„Este relativ ok. Participând la elaborarea propunerilor, o bună parte din ele sunt luate și au fost luate în considerare, dar o altă parte nu sunt luate în considerare.” (15IA, ONG, REP)

Per ansamblu, relația dintre sectorul privat și autorități este descrisă ca deschisă, dar insuficient consolidată. Pentru ca REP să funcționeze mai echitabil și mai eficient, intervievații sugerează extinderea dialogului către o paletă mai largă de agenți economici, sistematizarea feedbackului din teren și menținerea unei comunicări regulate care să permită ajustări realiste ale cadrului primar și secundar.

3.6. Colaborarea interinstituțională

Descrierile respondenților conturează o colaborare interinstituțională care, la nivel formal, este structurată de cadrul normativ și se desfășoară prin coordonare, schimb de informații și corelarea acțiunilor între Ministerul Mediului, Agenția de Mediu și Inspectoratul pentru Protecția Mediului. În această logică, ministerul este perceput drept actorul care stabilește direcțiile strategice și ajustează cadrul de reglementare, iar instituțiile subordonate contribuie prin aplicare, monitorizare și propuneri de îmbunătățire rezultate din contactul cu realitățile de teren. O parte dintre respondenți descriu comunicarea dintre instituții ca fiind directă și operativă, bazată pe relații colegiale, fără a depinde exclusiv de scrisori oficiale, ceea ce ar facilita reacția rapidă la nevoi punctuale.

„Ministerul este organul suprem și noi ne supunem lor. Ei sunt cei care fac ajustări a legislației prin reglementări. Noi, ca inspectorat și ca agenție de mediu sau ca alte instituții de mediu ne subordonăm ministerului, noi când observăm prin anumite lucruri că ar trebui ceva schimbări printr-o hotărâre de guvern, noi aducem la cunoștință și ducem tratative dacă ar fi posibilă această acțiune și dacă nu ar aduce un impediment sau un precedent de ceva mai rău.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

În paralel, apar și evaluări mai nuanțate privind utilitatea interacțiunii dintre instituții și actorii din piață. Unii respondenți din sistemele colective apreciază organizarea mai frecventă a seminarelor și întâlnirilor ca fiind unul dintre puținele spații în care pot primi clarificări practice despre aplicarea legislației. Totodată, este menționat că răspunsurile instituțiilor tind să fie solide atunci când întrebările se încadrează strict în textul normativ, dar devin ezitante sau neunitare când apar situații de frontieră sau goluri de reglementare. Exemplul invocat vizează aplicabilitatea REP pentru anumite categorii de vehicule, unde respondenții au perceput răspunsuri divergente și lipsa unei poziții instituționale clare.

„Totul merge bine. Eu am lucrat 29 de ani în inspectorat și noi ne cunoaștem foarte bine ca agenție și colegial. Nu activăm prin scrisori oficiale, noi vorbim direct și operativ. Este programul de management, toate materialele incluse care merg pentru examinare sau trebuie vreo instituție subordonată să se expună cu părerea, sunt emise din cancelarie către toate ramurile și noi primim informația și noi facem totalul. Poate depinde de la om la om, dar pentru mine nu este o problemă.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

O altă linie de discurs, exprimată mai critic, indică dificultăți legate de capacitatea instituțională și expertiza disponibilă. Unii respondenți vorbesc despre fluctuație de personal, despre angajați noi care nu stăpânesc domeniul și despre faptul că experiența acumulată în sistemele colective (pe parcursul mai multor ani de implementare și consultări) nu este întotdeauna recunoscută ca resursă legitimă în dialogul cu autoritățile. În această perspectivă, ambiguitățile legislative și interpretările neuniforme amplifică nesiguranța operațională, obligând actorii să „demonstreze” repetat ce înțeleg prin aplicare corectă și să consume timp pentru clarificări.

„I-am întrebat dacă noi am putea să luăm și vehicule mai grele de 3,5 tone, pentru a le pune în ținta de tratare la VSU. Iată aici au apărut o mulțime de comentarii, dar nu știe nimeni clar dacă se poate sau nu se poate. Unul spune că da, altul spune că nu, altul spune că nu vede o problemă.” (11IA, sistem colectiv, REP)

În unele relatări, problematica este extinsă spre o neîncredere mai generală în modul de funcționare a instituțiilor, asociată cu percepții despre recrutare pe criterii non-meritocratice, management slab și motivație scăzută în rândul unor angajați. Această neîncredere este descrisă ca influențând direct credibilitatea soluțiilor propuse pentru REP și disponibilitatea actorilor de a investi în conformare „cu încredere”. În același registru critic apare și o reticență față de anumite recomandări externe, percepute ca insuficient adaptate la realitățile Republicii Moldova, ceea ce alimentează temerea că politicile pot fi preluate mecanic, fără calibrare la capacitățile și infrastructura locală.

„Cadrele sunt persoane care au venit ieri de la Ministerul Agriculturii și ei habar nu au ce trebuie să facă și cum trebuie să facă. O fac așa cum ei consideră și cum ei înțeleg, în măsura în care ei asta înțeleg. Și dacă mai adăugăm și peste asta o prevedere ambiguă a legislației în vigoare, vă dați seama unde suntem. Trebuie permanent să încercăm și să demonstrăm cum trebuie și cum e corect. De multe ori suntem priviți doar ca persoane interesate: „Voi aveți interes și așa mai departe.” (7IA, sistem colectiv, REP)

Per ansamblu, colaborarea interinstituțională este prezentată ca funcțională în plan procedural, dar cu vulnerabilități în planul capacității de răspuns, al coerenței interpretărilor și al încrederii reciproce cu actorii implicați. Din această perspectivă, consolidarea REP este legată nu doar de reguli și proceduri, ci și de stabilitatea cadrelor, expertiză aplicată, clarificări unitare și mecanisme de consultare care transformă feedbackul din teren în ajustări previzibile.

„Plus că mai vin și anumiți parteneri de dezvoltare, care arată direcții uneori nu prea corecte și nu prea corespund cu planurile partenerilor noștri. Hai să fim sinceri, nu poate să vină un partener de afară și să aibă interes să te dezvolte pe tine. Asta este evident, vorbim la nivel global. Și în momentul în care PAS-ul nostru este controlat de anumiți parteneri de dezvoltare, da, avem proiectele pe care le avem.” (11IA, sistem colectiv, REP)

IV. REUȘITE ȘI BARIERE PRIVIND IMPLEMENTAREA REP

4.1. Principalele realizări în implementarea REP

În rândul producătorilor și importatorilor, realizările atinse sunt descrise mai degrabă ca practici de conformare decât ca inițiative voluntare de mediu. Exemplele invocate țin de organizarea internă minimă pentru separarea unor fluxuri de deșeuri (de exemplu, colectarea separată a bateriilor și a altor deșeuri care nu ar trebui să ajungă în gunoiul menajer), precum și de încercarea de a reduce cantitatea de deșeuri generate prin reguli interne de eficientizare. În același timp, se observă că această separare este deseori limitată de lipsa de vizibilitate asupra traseului ulterior al deșeurilor: companiile predau deșeurile către operatori (inclusiv autosalubritate), dar nu pot confirma cu certitudine unde ajung acestea și în ce măsură sunt tratate conform obiectivelor REP.

„Nu știu cum putem vorbi despre bunele practici în implementarea REP. Este o lege care ne obligă să facem de la A la Z cum scrie în lege și e bună practică sau rea ea, se implementează și asta este tot, nu putem face altceva. Noi doar implementăm.” (16IA, producător mare, REP)

Pentru o parte dintre respondenți, ideea de „bună practică” este chiar dificil de formulat, deoarece REP este perceput preponderent ca obligație legală: practica „bună” se reduce la a urma pașii ceruți de lege (înregistrare, raportare, contract cu un sistem colectiv) pentru a evita blocaje și sancțiuni. În această logică, implicarea în REP este adesea delegată către sistemele colective, iar responsabilitatea de mediu este resimțită ca mediată de calitatea serviciilor acestora și de integritatea lanțului de colectare/valorificare.

De aici rezultă și o notă de ambivalență: respondenții declară grijă față de mediu, dar recunosc că eficiența mecanismului depinde de actori pe care nu îi pot controla și în privința cărora persistă îndoieli privind corectitudinea implementării.

„Noi elaborăm acte și acum, în special, suntem într-o fază când trebuie să muncim foarte mult pentru a transpune directivele europene și să ne aliniem lor.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

„Activitatea noastră principală este gestionarea deșeurilor și substanțelor chimice. Cadrul legislativ pentru activitatea noastră este Legea 209 privind deșeurile și deja alte reglementări și hotărâri de Guvern, cele privind REP și Legea 277 privind substanțele chimice.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

Din perspectiva actorilor statali, principalele realizări sunt formulate în termeni instituționali și de sistem. Ei indică drept progrese majore consolidarea cadrului normativ și a reglementărilor subsecvente, precum și efortul de armonizare cu directivele europene. În acest registru, „realizările” sunt asociate cu construcția infrastructurii administrative a REP: proceduri, registre, mecanisme de evidență și raportare, precum și proiecte mai ample de management integrat al deșeurilor (inclusiv planificarea regionalizării), care presupun dezvoltarea unui set extins de norme și instrucțiuni pentru întreg ciclul de gestionare a deșeurilor, nu doar pentru fluxurile acoperite de REP.

„Deșeurile nu sunt doar cele care sunt gestionate prin activitatea extinsă a producătorului. Dacă ne referim la REP, acum avem 7 tipuri, erau 6 tipuri de produse care se încadrează în REP, acum s-au introdus și textilele, dar deșeuri avem o mulțime. Este lista deșeurilor aprobată de Guvern, unde sunt 20 de categorii de deșeuri, care sunt codificate și gestionarea lor necesită reglementări la nivel național. Acum este în proces implementarea regiunilor de management integrat a deșeurilor, adică țara o să fie divizată în 6 regiuni, implementarea acestora necesită cadru legal, fiecare regiune va avea stații de transfer și colectare, o structură cap-coadă. Toate aceste lucrurile necesită reglementare, să existe legi, act normativ, instrucțiune cum închide o gunoieră, cum proiectează poligonul de deșeu și așa mai departe.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

Un segment important al realizărilor instituționale este descris prin rolul Agenției de Mediu ca nod administrativ: înregistrarea și evidența producătorilor, examinarea documentațiilor de conformare, analiza și validarea raportărilor, monitorizarea funcționării sistemelor REP și emiterea actelor administrative relevante, în cooperare cu alte instituții și cu operatorii economici. Aceste funcții sunt prezentate ca premise pentru un sistem mai coerent, în care trasabilitatea și responsabilizarea devin posibile prin evidențe și raportare standardizată.

În același timp, respondenții asociază „reușitele” REP și cu efecte observabile la nivel social: creșterea nivelului de informare a unei părți a populației, reducerea prezenței unor deșeuri în spațiile publice și accentuarea responsabilității agentului economic, stimulată de riscul de penalizare în cazul neîndeplinirii țințelor. Totuși, aceste efecte sunt descrise ca fiind inegale: deșeurile pot „dispărea” din anumite localități, dar se acumulează în alte puncte (depozite/zonă de stocare) în așteptarea valorificării, ceea ce sugerează un progres mai vizibil în etapa de colectare decât în cea de tratare și reciclare efectivă.

„O parte a populației este informată de gestionarea acestor deșeuri, se micșorează cantitatea de deșeu din depozitele de deșeu, dar ele se măresc în depozitele unde se așteaptă valorificarea lor, dar în mediul înconjurător din localități dispar. Se responsabilizează și agentul economic care plasează pe piață un bun care dacă nu atinge colectarea deșeurilor de pe piață va fi penalizat sau va fi nevoit să plătească la serviciul fiscal.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

În ceea ce privește sistemele colective, realizările sunt prezentate diferențiat în funcție de maturitatea și domeniul de activitate. Unele organizații se descriu încă în fază incipientă, orientate pe înțelegerea cadrului legal și pregătirea pentru operaționalizare, mai ales pe fluxuri noi sau mai complicate (de exemplu

VSU). Altele invocă reușite mai concrete: atingerea Țintelor pentru anumite tipuri de deșeuri (în special ambalaje), dezvoltarea de parteneriate teritoriale pentru colectare și inițiative care facilitează preluarea unor echipamente vechi în momentul achiziției unor noi (inclusiv prin mecanisme de vouchere). În ansamblu, „reușita” sistemelor colective este definită ca prestare de servicii către membri: preluarea obligațiilor, raportarea periodică și contractarea operatorilor care colectează și valorifică deșeurile în numele producătorilor/importatorilor.

„Reușite mari nu sunt fiindcă la noi obligativitatea s-a introdus din mai 2025 și suntem o asociație la început de drum. Nici target-uri bine stabilite nu avem. De la început suntem mai mult axați pe descifrarea cadrului legal. La anul vom trece la partea practică.” (11IA, sistem colectiv, REP)

Evaluarea sustenabilității financiare și operaționale pe termen mediu și lung este însă mai prudentă. Unii respondenți descriu piața drept mică și puternic concurențială, cu resurse limitate și fără sprijin public consistent, ceea ce ar pune presiune pe stabilitatea sistemelor colective. În plus, apare o temă recurentă: riscul unei implementări „pe hârtie”, alimentat de percepții despre concurență neloială, raportări discutabile și lipsa controalelor riguroase, ceea ce ar submina atât credibilitatea mecanismului, cât și viabilitatea actorilor care încearcă să funcționeze conform regulilor. În această optică, un control mai consecvent din partea instituțiilor statului este văzut ca o condiție pentru sustenabilitate și pentru echilibrarea pieței.

„Ne specializăm în produse electrice și electronice ieftine și cu costuri reduse.” (8IA, sistem colectiv, REP)

„Misiunea principală este să preia responsabilitatea altor companii, importatoare de autovehicule, și să le trateze cota parte care le vine pentru autovehicule, pentru fiecare companie în parte.” (11IA, sistem colectiv, REP)

„Avem de toate, de la producători de apă, procesatori de lactate, noi avem în portofoliu multe companii, peste 1200 de companii în portofoliu, adică ca membri.” (7IA, sistem colectiv, REP)

Sectorul asociativ își definește realizările prin aport de expertiză și instrumente practice: îmbunătățiri în cadrul de raportare (inclusiv pe POLMED), dezvoltarea de ghiduri pe categorii de produse, instruiri pentru companii și ghidare pentru autoritățile publice locale privind rolul REP și formele de colaborare cu sistemele colective. În această logică, contribuția ONG-urilor este descrisă ca una de „traducere” a cadrului tehnic în instrumente utilizabile și de participare la consultări publice, unde propunerile lor pot influența ajustarea continuă a reglementărilor.

„Noi avem două sisteme colective, avem reciclare și mult control și cu expertiza lor și a companiilor de consultanță am reușit să ajustăm cadrul de raportare la POLMED. Noi putem veni cu o expertiză din diverse state, cum ar fi Țările Baltice.” (5IA, ONG, REP)

„Am oferit și oferim training și ghidare pentru autoritățile publice locale ca să înțeleagă rolul REP și cum să colaboreze cu sistemele colective. Mai avem și revista eCircular cu diverse informații utile care le pune la dispoziție în comunicare cu diferite părți. Ceea ce am zis cu REP pe textile, este ceea ce le lucrăm și sperăm ca să fie aprobat în 2026. Vom avea instruiri pentru bune practici ceea ce ține de recomandări despre advocacy pentru implementarea reglementărilor date.” (13IA, ONG, REP)

4.2. Principalele bariere în implementarea REP

Relatările respondenților conturează REP ca un mecanism perceput, înainte de toate, prin prisma poverii administrative. O parte dintre companii descriu o abordare pragmatică: după o lectură inițială a legislației și înțelegerea de bază a mecanismului, aderarea la un sistem colectiv devine o soluție de „externalizare” a urmăririi modificărilor legislative, a raportărilor și a pașilor procedurali. În această logică, sistemul colectiv este așteptat să joace rol de ghid, consultant și „traducător” al normelor în cerințe aplicabile, iar neclaritățile legislative sunt tratate, de regulă, tot prin intermediul acestuia.

„Noi pentru aceasta și intrăm în REP, pentru că altfel noi am fi trebuit să raportăm toate chestiile astea la stat lunar, dar așa noi raportăm trimestrial la sistem colectiv și ei au grijă deja să facă planuri de colectare sau ce trebuie să mai facă acolo, deci ei fac pentru noi toată chestia asta.” (14IA, producător mic, REP)

„Legea este clară fiindcă deoarece este de mai demult, dar este asociația obștească la care noi suntem membri și dacă apare vreo neclaritate, telefonăm, ei ne explică. Ei ne anunță prin mesaje că trebuie de făcut.” (22IA, producător mare, REP)

Dificultățile invocate sunt însă eterogene și depind de specificul activității: pentru unii, barierele apar în zona de import (inclusiv situații imprevizibile legate de condiționarea importului de aderarea la un sistem colectiv); pentru alții, problema centrală rămâne infrastructura slabă și lipsa capacităților de reciclare, resimțită prin prezența vizibilă a deșeurilor în spațiul public și prin convingerea că „reciclarea reală” este încă limitată. În acest context, apar așteptări explicite ca statul să investească în uzine de reciclare sau să subvenționeze actorii care pot dezvolta capacități de valorificare, astfel încât mecanismul să nu depindă exclusiv de import/export și de soluții punctuale.

„Din cât eu îmi amintesc, a fost semnalată obligativitatea de a plăti statutul de membru în organizațiile care cu asta se ocupă și multe din ele nu sunt active și nu își fac cum trebuie treaba. Este o nemulțumire din partea mediului de afaceri, în special a IMM-urilor, că ei sunt obligați să plătească aceste cotizații foarte mari și nu este clar pentru ce. Și nu neapărat primesc un beneficiu în schimb.” (6IA, sistem colectiv, REP)

Tema costurilor este descrisă ambivalent. O parte dintre respondenți afirmă că plățile sunt suportabile, însă alții subliniază că și costurile „mici” devin problematice atunci când sunt percepute ca achitate pentru servicii care nu se văd sau nu se livrează constant. În aceste situații, companiile declară că ajung să se descurce individual cu deșeurile, în timp ce relația contractuală cu sistemul colectiv rămâne utilă mai ales pentru raportare și pentru evitarea problemelor la import sau la controale. În ansamblu, chiar și atunci când critică costurile, respondenții revin la ideea conformării ca necesitate, dar o leagă de cerința ca protecția mediului să fie realizată „în practică”, nu doar „pe documente”, iar verificarea acestui lucru este atribuită, în mod recurent, autorităților.

Din perspectiva sectorului asociativ, barierele sunt formulate mai direct prin tensiunea dintre obligațiile impuse agenților economici și performanța inegală a unor sisteme colective. Se invocă nemulțumiri, mai ales în rândul IMM-urilor, legate de cotizații/tarife percepute drept ridicate, fără beneficii clare și fără certitudinea că obligațiile sunt executate integral. Tot aici apare și riscul aplicării neuniforme a cadrului legal: interpretări eronate, suprapuneri de obligații sau aplicări inconsecvente, care pot amplifica incertitudinea și pot genera decizii greșite la nivel de companie.

„Cadrul nostru legal presupune o contradicție uneori chiar cu a ministerului sănătății, lor li se permite incinerarea deșeurilor din procesul chirurgical, adică a organelor umane contaminate, dar la noi se interzice arderea deșeurilor de orice proveniență. În unele legi scrie un aspect și în alte legi este alt aspect. Cum se zice la noi, legea se bate cap în cap.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

Evaluarea interacțiunii companiilor cu sistemele colective rămâne, în această zonă, descrisă ca predominant contractuală și variabilă: sunt relatări despre colaborări funcționale, dar și situații în care companii (în special mici) își transportă singure deșeurile, apelează la alți operatori sau reduc relația la componenta de raportare. În astfel de cazuri, „funcționalitatea” relației este măsurată prin continuitatea importului și absența sancțiunilor, nu prin rezultate vizibile de colectare și valorificare.

Actorii statali descriu barierele ca fiind în principal structurale: nevoia de clarificare și uniformizare a prevederilor legislative, dezvoltarea infrastructurii de colectare și reciclare, consolidarea instrumentelor de monitorizare și trasabilitate, precum și creșterea conformării. În plan concret, sunt semnalate

contradicții între acte normative (inclusiv între domenii diferite), ceea ce alimentează ambiguitatea și produce întrebări recurente din partea agenților economici și a sistemelor colective, gestionate prin răspunsuri punctuale și ateliere de lucru.

„Un aspect mai puțin plăcut este că avem un număr mic de agenți economici care valorifică deșeurile electrice și electronice. Pentru a exporta deșeurile care se ia după tonă, se necesită și costuri, dar și anumite coordonări cu țările care doresc să le preia, dar aceasta durează și de aceea se formează depozități de echipamente electrice și electronice și nu numai prin localități. Se așteaptă finanțarea agenților economici pentru a se forma un centru de valorificare a echipamentelor electrice și electronice și va fi măcar ceva și măcar va lucra legal.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

O barieră operațională importantă este numărul redus de operatori care pot valorifica anumite fluxuri (de exemplu, deșeurile electrice și electronice), în condițiile în care exportul presupune costuri și coordonări îndelungate. Această situație favorizează acumularea de deșeurile în depozite și întârzierea valorificării, iar soluția anticipată de unii respondenți este stimularea financiară a dezvoltării unor centre locale de tratare/valorificare, pentru a reduce presiunea pe stocare și export.

În relația cu administrația publică locală, respondenții descriu o altă barieră: neînțelegeri privind cine plătește, cui și pentru ce, chiar și atunci când aceste aspecte sunt prevăzute în legislație. Aceasta sugerează o distanță între norma juridică și aplicarea ei administrativă, care necesită eforturi de explicare repetate. În aceeași linie, apare tema plății duble (taxă de poluare și plăți asociate REP), percepută ca nedreaptă și frecvent invocată de agenții economici ca factor de frustrare și contestare a mecanismului.

„Mai sunt problemele cu administrația publică locală, pentru că nu înțeleg cine și cui trebuie să plătească, fiindcă ele se strâng și cineva vine să le ia, dar noi am reglementat deja aceasta prin legea de bază. Acum, marți, avem audieri publice cu APL și agenții economici ca să le mai explicăm.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

Capacitățile instituționale limitate sunt descrise ca barieră transversală. Respondenții indică deficitul de personal, salariile nemotivante, fluctuația de cadre și volumul mare de responsabilități care depășește capacitatea echipelor existente. În acest context, elaborarea și promovarea actelor normative (inclusiv armonizarea cu directivele europene) este prezentată ca un proces lung și complex, cu proceduri multiple și dependențe interinstituționale, greu de susținut cu resurse umane reduse și experiență limitată în echipele noi.

„Ar fi mai bine să fim mai mulți și cu un salariu mai mare. Este loc de creștere. Ar trebui mai mulți angajați, mai ales în subdiviziunile Ministerului, unde volumul de lucru este foarte mare și salarii mici.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

O altă dificultate, semnalată de actori statali, este nivelul scăzut de conștientizare și organizare internă în companii. În multe cazuri, sarcinile REP sunt plasate pe umerii contabililor sau ai unor angajați fără rol dedicat, ceea ce reduce calitatea raportării și înțelegerea sensului mecanismului. Pentru companiile mari, se sugerează implicit necesitatea unui specialist de mediu, însă această soluție este întâmpinată de rezistența generală față de costuri suplimentare.

„Este scăzută conștientizarea, în primul rând, este și la agenții economici lipsa resurselor umane și ei vor cât mai mult să economisească, iar aceste raportări merg pe spatele contabilului, ceea ce nu este corect, pentru că este un volum mare de lucru și nu este corect. Spre exemplu, eu am fost nu demult la o companie destul de mare, cu peste 1000 de angajați, iar ei nu au specialist pe domeniul de mediu. Ei ar trebui să-și permită un om care să se ocupe de asta și să nu fie totul pe contabil, pentru că ei nu mai vor o sarcină în plus care nu au capacitatea s-o înțeleagă pe deplin, nu înțeleg sensul, pentru că oricum se pun în același tomberon, plătești la vamă, plătești TVA și asta este.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

„Sistemele colective trebuie să conlucreze între ei și cu agenții economici care aderă la acest sistem. Cadrul legal le-a oferit toate posibilitățile despre ce acțiuni se realizează, etapele, ce beneficii au. Aici ei trebuie să decidă. Doar trebuie să se conformeze sau dacă sunt deja conformi pot veni cu propuneri de îmbunătățire, dar până acum ei nu au venit, doar cu faptul despre dubla plată, pentru că ei plătesc și pentru taxa de poluare și cea de import, doar aici au venit cu o remarcă și cu obiecții mai dure. Dacă să vorbim despre REP, ei sunt scutiți de careva taxe, dar ei vor să fie scoasă de tot.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

La nivel de control, sunt descrise limite procedurale care împiedică intervenția promptă: până la finalizarea pașilor legali și ajungerea în teren, faptele pot fi ascunse, iar lipsa probelor reduce posibilitatea sancționării. În această optică, simplificarea procedurilor și întărirea instrumentelor de constatare sunt asociate cu capacitatea reală de a proteja mediul și de a face mecanismul credibil.

Reprezentanții sistemelor colective accentuează, la rândul lor, bariere sistemice: lipsa infrastructurii la scară națională, dificultatea cooperării cu APL-urile (inclusiv număr mic de primării pregătite/eligibile pentru colaborare), lipsa granturilor și a sprijinului pentru investiții în infrastructură și colectare, dar și presiunea țințelor, mai ales pentru fluxuri precum bateriile, unde stimularea comportamentului consumatorului este considerată improbabilă în lipsa unor puncte de colectare accesibile și a unor mecanisme de motivare credibile.

„Ministerul și agenția se confruntă probabil cu problema finanțării angajaților, iar acest lucru duce la probleme suplimentare. De altfel, la ultima întâlnire de la minister, când am fost prezentați noului ministru, mulți oameni au comentat că există într-adevăr probleme cu exporturile, probleme cu sprijinul din partea agenției și a ministerului. Deci, aceasta nu este doar o problemă personală; este una comună. Am înțeles că aceste probleme există și în alte zone, nu doar în domeniul deșeurilor de echipamente electrice și electronice. E destul de tristă această situație.” (8IA, sistem colectiv, REP)

Din aceeași zonă, apar și bariere de piață: concurență neloială între sisteme colective (prin tarife diferențiate și practici opace), incertitudini privind utilizarea efectivă a banilor colectați, precum și absența sancțiunilor ferme pentru unele categorii, ceea ce slăbește stimulentele pentru conformare reală. În plus, sunt descrise blocaje în export (de exemplu în relația cu autorități din alte state), care duc la acumulări mari în depozite și pot încuraja practici improprii de „tratare” sub presiunea spațiului și a costurilor.

„Bateriile nu sunt reciclate deloc; sunt expediate în străinătate. Există o mare problemă acolo, există anumite lucruri legate de baterii care, în opinia mea, nu sunt chiar corecte, ceea ce impune din nou o povară uriașă importatorilor, iar importatorii nu înțeleg cum să combată acest lucru. Multe companii cu care am lucrat anterior au abandonat importurile de baterii din cauza dificultăților enorme.” (8IA, sistem colectiv, REP)

În ansamblu, barierele descrise converg spre aceeași problemă de fond: mecanismul REP este împins înainte prin obligație și raportare, dar este tras înapoi de infrastructură insuficientă, resurse instituționale limitate, neclarități/aplicări neuniforme și lipsa de încredere în corectitudinea lanțului de valorificare. În lipsa unor investiții și a unui control credibil, o parte dintre respondenți descriu riscul ca REP să rămână mai degrabă o arhitectură administrativă decât un mecanism care produce schimbări vizibile în teren.

„Unu, infrastructura trebuie să o facem noi. Asta e poziția autorităților, să scoată problema de pe seama lor și să o pună în seama noastră: „Băieți, descurcați-vă”. Doi, pe noi legislația ne obligă să colaborăm cu autoritățile locale, să semnăm cu ei contracte și să le acoperim cheltuielile de gestionare a deșeurilor. Dar noi, la ziua de astăzi, din cele 900 de primării, avem 5 primării autorizate cu care noi putem să colaborăm.” (7IA, sistem colectiv, REP)

V. PROPUNERI ȘI RECOMANDĂRI PRIVIND FUNCȚIONALITATEA REP ÎN REPUBLICA MOLDOVA

5.1. Nevoi de sprijin identificate

În discuțiile cu producători și importatori, nevoile de sprijin sunt formulate preponderent ca soluții practice care să reducă costurile indirecte și timpul consumat de conformare. O parte dintre respondenți indică subvențiile și granturile pentru investiții (inclusiv digitalizarea proceselor interne) ca instrumente care ar putea crește capacitatea companiilor de a gestiona mai coerent obligațiile REP. În paralel, se solicită ghiduri și instruiri gratuite, ușor accesibile (online), unde persoanele responsabile de raportare să poată adresa întrebări punctuale și să primească răspunsuri aplicate, oferite de experți (inclusiv din partea Agenției de Mediu). Această nevoie sugerează că, dincolo de existența cadrului legal, persistă o distanță între prevederi și pașii concreți de implementare la nivel de întreprindere.

„Subvențiile ar trebui oferite sistemelor colective pentru a susține procesul și rezultatul scontat. Referitor la garanția pe ambalaj va veni pe umerii producătorilor și de asta trebuie gândite formule care să nu demotiveze companiile privind reciclarea, pentru că tot ce ține de mediu sunt investiții mari și tot ce este despre infrastructură trebuie importat și de asta trebuie ca autoritățile să le aibă în vedere în cadrul realizării propriilor sale politici, ca rezultatul să fie un mediu în care cu toții să vrem să trăim și să facem business.” (5IA, ONG, REP)

„Să fie stimulente, chiar și cele de la ODA pentru partea de design a ambalajului, pentru implementarea economiei circulare, ca producătorii să fie stimulați atât economic pentru a reduce impactul asupra mediului prin produsele pe care le plasează pe piață.” (13IA, ONG, REP)

„Totul ce ține de certificate, pentru serviciul vamal, declarații pe hârtie, să fie totul digitalizat și să fie în vizorul autorităților.” (5IA, ONG, REP)

În aceeași logică, companiile descriu sprijinul necesar și prin prisma infrastructurii: apar așteptări pentru puncte de colectare în localități, inclusiv pentru fluxuri mai puțin acoperite (deșeuri electrice și electronice, baterii, textile). Colectarea selectivă este asociată nu doar cu posibilitatea tehnică de a preda deșeuri, ci și cu rolul educativ al infrastructurii, care ar face comportamentele responsabile mai probabile și mai stabile.

„Colectarea selectivă să pe mai multe categorii asigurată. Exemplu, baterii, căști, șoricei. Hainele utilizate tot așa este mare problemă, că practic să le arunci la gunoi ele să se tăvălească nu vrei, să fie un tomberon pentru textile uzate.” (14IA, producător mic, REP)

În raportarea la autorități, unii respondenți descriu drept nevoie prioritară deschiderea instituțională și reacția rapidă la probleme, în special atunci când sistemele colective nu au soluții sau interpretări clare. Totodată, apare o delimitare: pentru o parte dintre companii, subvențiile sunt percepute ca utile mai ales pentru reciclatori și operatori (cei care realizează efectiv colectare/valorificare), în timp ce companiile producătoare/importatoare se raportează la REP mai degrabă ca la o responsabilitate delegată către sisteme colective.

„Este un serviciu pe care nu suntem capabili să îl realizăm în mod individual, aceasta înseamnă ca singuri să facem un sistem ca de la tomberonul de gunoi să se găsească sticla ceia de suc, s-o transporte la un punct de stocare, de separare și pe urmă de reciclare și tot așa până la o fabrică de sticlă care o vor folosi. Este ceva cu ce noi niciodată nu ne vom ocupa. De aceea nici subvenții nouă nu ne trebuie, poate reciclatorii au nevoie de subvenții.” (16IA, producător mare, REP)

În același timp, există rezerve față de subvenții, exprimate ca neîncredere în costurile administrative ale accesării lor și în condiționalitățile ulterioare. Pentru unii, sprijinul financiar este asociat automat cu birocrație, raportări suplimentare și riscul de a complica activitatea antreprenorială, ceea ce indică o

nevoie de mecanisme de sprijin mai simple, predictibile și transparente, dacă se dorește ca ele să fie efectiv utilizate.

„Orice subvenție presupune lucrul cu documentele ca mai apoi să scrii unde au plecat subvențiile. Ce ai făcut cu scutirile? Aceasta doar nu este pur și simplu, că la tine au venit și ți-au dat o valiză de bani: „Iată bani, tu ai o responsabilitate extinsă, ține un milion de euro, lasă-i să fie, noi nici nu te vom întreba unde i-ai cheltuit.” (21IA, importator mare, REP)

Din perspectiva actorilor statali, nevoile de sprijin sunt formulate ca resurse pentru a susține funcțiile de bază ale statului în REP: expertiză tehnică pentru elaborarea regulamentelor și a instrumentelor de planificare (de exemplu, cartografierei), capacitate de armonizare legislativă atunci când apar neconcordanțe între acte normative, precum și completarea schemelor de personal, inclusiv pentru controlul și verificarea activității sistemelor colective. Se subliniază că, pe măsură ce sistemele colective își asumă mai multe fluxuri de deșeuri, crește dificultatea de monitorizare, iar deficitul de personal amplifică vulnerabilitățile.

„Noi avem de făcut cartografia la nivel național a construcțiilor cu foi de ardez și eu nu mă pot duce în toată țara și să văd toate casele cu foi de ardez. Cartografierea pe țară este un lucru enorm, eu nu mă pot duce să descarc tomberonul și să verific cât ambalaj este acolo. Pentru asta este nevoie de experți sau sisteme de raportare.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

Actorii statali menționează și necesitatea consolidării continue a cadrului normativ, prin adaptări periodice la evoluțiile europene și la interacțiunea cu alte norme naționale. În ceea ce privește informarea, o parte dintre respondenți consideră că există suficiente canale oficiale și că invocarea „lipsei de informare” de către agenții economici ar fi mai degrabă un semn de neimplicare decât o problemă reală de acces la informație. Această poziție contrastează însă cu solicitările explicite ale mediului privat pentru instruiți aplicate și clarificări operaționale, sugerând percepții diferite asupra aceleiași realități instituționale.

„El necesită modificări periodice ca să fie adus în concordanță cu alte norme. Peste o lună ar putea fi necesar să fie modificat pentru că apare altceva la nivel european.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

Reprezentanții sistemelor colective formulează nevoile de sprijin într-un registru orientat spre funcționarea zilnică: ghidare și asistență instituțională, sprijin în relațiile transfrontaliere pentru export (inclusiv rol de „intermediar” credibil cu autoritățile din țările de destinație), precum și, în unele cazuri, sprijin financiar prin granturi. Ei descriu situații în care interpretările legislative diferă între agenții economici și autorități, iar lipsa unui „mediator” competent produce blocaje și solicitări de documente suplimentare.

„Când sunt cerute actele pentru export, anumite acte noi le considerăm că sunt în interiorul autorizației, dacă întreprinderea a fost autorizată atunci întreprinderea a trecut toate controalele în temeiul căreia a primit autorizație. Noi spunem că este în autorizație, dar legea spune că nu: „Dați-ne un document” dar în lege nu este așa o prevedere. Atunci de ce sunt cerute acte adăugătoare? Deoarece specialistul din agenție, minister citește această lege pe înțelesul său, agentul economic pe înțelesul său, fiecare înțelege altfel această lege.” (8IA, sistem colectiv, REP)

În acest segment apare și critica privind preluarea rapidă a unor modele europene fără pregătirea infrastructurii și fără adaptare la realitățile Republicii Moldova. Ritmul schimbărilor și caracterul perceput ca imprevizibil al „viziunilor” instituționale sunt prezentate drept factori care împiedică planificarea pe termen mediu și lung, în special pentru companii care au nevoie de stabilitate pentru investiții și dezvoltare.

O parte dintre sistemele colective insistă asupra necesității stimulentei fiscale (de exemplu, facilități de TVA sau scheme de compensare), argumentând că ele preiau activități care, în alte state, sunt susținute sau cofinanțate public. În lipsa unor astfel de mecanisme, există percepția că statul solicită rezultate de

mediu, dar menține aceleași bariere fiscale și administrative ca pentru orice actor economic, ceea ce reduce capacitatea de a investi în infrastructură și colectare.

În zona formării, sistemele colective descriu un „surplus” de instruiți livrați neuniform, uneori de actori percepuți ca fără expertiză solidă. Mai multe voci insistă că educarea și comunicarea trebuie să fie sincronizate cu infrastructura: în absența containerelor și a rutelor de colectare, mesajele de conștientizare își pierd credibilitatea și pot demobiliza consumatorul final.

Pentru sectorul asociativ, sprijinul este conceptualizat mai ales prin rolul de policy și advocacy: intermedierea dialogului cu autoritățile, formularea de poziții argumentate când prevederile sunt greu de aplicat, atragerea de expertiză externă și organizarea de evenimente practice (workshop-uri, webinare, seminare) pentru contabili, juriști și persoane responsabile de conformare. În această logică, organizațiile își asumă rolul de traducere a schimbărilor legislative în implicații concrete pentru companii și de colectare a feedback-ului din teren pentru a ajusta politicile.

„Acesta este rolul nostru în proces, consultanță, clarificări, instruiți, pentru ca ei să înțeleagă cum să aplice corect cadrul legal. Advocacy și reprezentarea în fața autorităților facem și o să facem și mai mult în perioada care urmează. Noi suntem organizația responsabilă pe elaborarea REP pentru produse textile, în cazul nostru ne revine elaborarea regulamentului și suntem direct implicați.” (13IA, ONG, REP)

„După cum am zis la început este advocacy și informare sau sporirea nivelului de cunoaștere prin organizarea evenimentelor tematice prin organizarea de webinare, seminare, conferințe, discuții publice. În procesul legislativ - creare și modificare a cadrului normativ pentru aplicarea bună în practică.” (15IA, ONG, REP)

Reprezentanții sectorului asociativ susțin și ideea stimulentei, inclusiv pentru companiile care depășesc țintele (supra-colectare), ca mecanism de motivare pozitivă. În paralel, sunt menționate subvenții sau programe (inclusiv prin instituții precum ODA) pentru redesign de ambalaj, investiții în economie circulară și modernizare tehnologică, văzute ca pâghii care pot reduce impactul de mediu fără a demotiva companiile prin costuri exclusive.

„De stimulente fiscale am vorbit și în cadrul comisiilor parlamentare pentru ca noi vom avea companii care nu vor atinge țintele și vor plăti per kilogram și vom avea companii care își vor atinge țintele sau vor colecta mai mult decât ar trebui și această supra-colectare care ar ajuta ca mediul să fie mai curat ar trebui recompensată. Am ridicat această întrebare de mai multe ori, dar nu am primit o anumită opțiune.” (5IA, ONG, REP)

5.2. Opinii privind modelul de organizare a REP

În rândul producătorilor și importatorilor, opțiunea dominantă rămâne afilierea la sisteme colective, percepute ca soluția cea mai realistă pentru a transfera responsabilitățile REP către o structură specializată și pentru a evita gestionarea individuală, considerată dificilă și consumatoare de resurse. Pentru o parte dintre respondenți, sistemul colectiv este util în primul rând ca mecanism administrativ: preia raportarea și relația procedurală cu statul, ceea ce reduce presiunea internă asupra companiei. În același timp, apare o tensiune constantă între acceptarea formulei colective și nevoia de a vedea finalitatea în practică. Unii participanți descriu plata lunară către sistem drept o cheltuială justificată doar prin serviciul de raportare, în timp ce traseul banilor și legătura dintre contribuție și colectarea efectivă rămân neclare.

„Eu le achit acei 500 de lei lunar ca ei să facă raportul acesta pentru mine sau chiar și 1000 de lei lunar achit, ca ei să facă partea aceasta organizatorică. Pentru mine nu este clar, pentru ce ei colectează bani? Dacă ei achită la stat mai departe banii aceștia, atunci de ce ei există dacă poți deodată la stat să-i achiți? Adică pentru mine nu este clar lanțul acesta până la urmă.” (14IA, producător mic, REP)

Această ambivalență este completată de argumentul că, pentru multe tipuri de business, un sistem individual este aproape imposibil de imaginat: companiile nu se văd în rolul de a organiza infrastructură, centre de colectare, transport și valorificare, mai ales pentru fluxuri dispersate și greu de recuperat din consumul populației. Totuși, respondenții recunosc că pentru anumite sectoare cu produse reutilizabile sau cu lanțuri mai controlabile (de exemplu, returul unor ambalaje standardizate) ar putea exista, teoretic, condiții pentru forme individuale sau semi-individuale. În cazul multor producători, însă, sistemul colectiv rămâne singura variantă practicabilă.

„Dacă să luăm berării, ei ar putea, pentru că ei pot pune centre de colectare a sticlelor de bere, iar acestea să le pună în circuitul său, adică să le reutilizeze, aici s-ar mai putea încadra producătorii de lapte, dar în businessul sucurilor nu ar fi posibil. Pentru noi acum este convenabil sistemul colectiv.” (16IA, producător mare, REP)

În paralel, se conturează o așteptare puternică de control extern asupra sistemelor colective. O parte dintre respondenți nu contestă ideea modelului, ci insistă asupra necesității verificării: dacă s-au colectat bani, ce activități au fost finanțate, dacă deșeurile au fost ridicate și valorificate și în ce măsură rezultatele sunt confirmabile. În acest registru, intervenția Ministerului Mediului și a instituțiilor de control (inclusiv fiscal) este văzută ca mecanism de disciplinare, care ar reduce percepția că sistemele pot funcționa *„doar pe hârtie”*.

„Trebuie numaidecât verificați de Ministerul mediului sau de Inspectoratul Fiscal ce au făcut cu banii și unde i-au investit. Dacă au ridicat de la Societatea pe Acțiuni atâtea cartoane, dacă n-au ridicat dar banii i-au primit. Odată fiind controlați să le dea un termen ca să-și îndeplinească obligațiunile și atunci știe că nu pur și simplu ridică banii, dar face și lucru.” (22IA, producător mare, REP)

O altă linie de interpretare, prezentă mai ales la câțiva importatori, mută accentul de la alegerea între colectiv și individual către ideea că ambele modele riscă să mimeze eficiența dacă nu există stimulente și verificare reală. În această logică, soluția preferată devine parteneriatul public-privat sau un aranjament în care statul colectează o plată unică (de exemplu, la vamă) și direcționează fondurile către operatorii care gestionează efectiv deșeurile, lăsând companiile să se concentreze pe activitatea economică principală. Deșeurile sunt descrise ca resursă economică, iar gestionarea lor ca domeniu care ar trebui realizat de actori dedicați, nu de producători și importatori.

„Cred că parteneriat public-privat, statul împreună cu privatul să gestioneze, tot timpul când a fost privat, au fost ispite de astea, ca să se eschiveze de la respectarea legii, dar când este public privat acolo se formează un mecanism funcțional.” (22IA, producător mare, REP)

Din perspectiva actorilor statali, se conturează o abordare mai flexibilă: atât sistemele colective, cât și cele individuale sunt considerate legitime, în funcție de capacitatea agentului economic de a-și îndeplini integral obligațiile. Gestionarea de către stat este privită cu rezerve, invocându-se limitările de investiții în infrastructură și riscul de conflicte de interese. Statul este poziționat mai degrabă ca autoritate care oferă opțiuni, reglementează și monitorizează, decât ca operator direct al mecanismului.

„Trebuie să dai agentului economic câteva opțiuni, pentru că nu-l poți constrânge. El trebuie să decidă individual dacă vrea să facă, dacă vrea sistem colectiv, dacă vrea prin sistem de depozit.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

„Nu este bine să implicăm statul, fiindcă el acum nu are putere de a interveni cu anumite investiții sau să creeze această infrastructură. Aici sunt necesare parteneriate cu aceste sisteme sau cu alți agenți economici.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

„Dacă ne referim la sistemele colective, ele sunt neguvernamentale. Odată ce produci, trebuie să fii interesat de reciclare, ca acel produs să-l introduci în producere din nou. Să fie un lanț închis între producători. Dacă se va ocupa statul, va apărea conflict de interese.” (1IA, Ministerul Mediului, REP)

În rândul reprezentanților sistemelor colective, apar nuanțe divergente. Unii accentuează dificultatea sistemelor individuale, care ar presupune resurse semnificative, personal calificat, spații de stocare și capacități de raportare, ceea ce ar face modelul fezabil doar pentru un număr mic de întreprinderi mari. Alții văd parteneriatul public-privat drept cea mai bună formulă pentru a reduce neîncrederea reciprocă și pentru a limita comportamentele oportuniste din piață, mai ales acolo unde există riscul ca unii operatori să urmărească profit rapid fără investiții și fără responsabilitate pe termen lung. Totodată, există și voci care preferă menținerea sistemului colectiv de tip ONG cu intervenție minimă a statului, limitată la verificarea raportărilor, mizând pe autonomia sectorului și pe regulile de autorizare.

„Sistemul gestionat de stat poate fi ca un proiect național mare, grandios și foarte stabil și cu un buget de venituri, eu aș face din aceasta un subiect național. Se poate de controlat și de condus centralizat deoarece chiar acum între state (RM, România) și agenții economici care răspund de REP este o prăpastie mare, nu sunt interese reciproce, dar la nivel național ar fi unul din lanțurile care ar avea același interes și nu ar fi tragerea la dreapta sau la stânga, certuri, supărări și fiecare s-ar ocupa cu activitățile lui.” (8IA, sistem colectiv, REP)

„Ei au frică față de autorizare și o fac greu, fiindcă li se pare că uite acesta e șmecher, acesta vrea să ne amăgească. Nu este încredere din partea statului. Ei ne văd pe toți de la început ca pe niște șmecheri care vor să profite. O să ne reușească la anul, să demonstrăm că nu este așa în cazul nostru ceea ce ține de REP-urile privind VSU, fiindcă real, o parte bună din cei care sunt autorizați în acest segment, sunt profitori care vor să dispară în scurt timp după ce fac profit.” (11IA, sistem colectiv, REP)

Reprezentanții sectorului asociativ insistă că nu poate exista un „model unic” valabil pentru toate tipurile de afaceri, deoarece diferă fluxurile de produse, posibilitatea de recuperare a deșeurilor și capacitatea internă a companiilor. În această logică, obiectivul central nu este forma instituțională, ci respectarea principiilor economiei circulare și alegerea unei soluții care permite conformare reală, nu doar formală. Exemplele invocate sugerează că unele întreprinderi pot integra deșeurile în propriile procese (utilizare energetică, reutilizare), în timp ce altele depind structural de sisteme colective. În același timp, este exprimată preocuparea că numărul mare de sisteme colective din contextul moldovenesc nu este întotdeauna compatibil cu dimensiunea pieței și cu infrastructura existentă; în această perspectivă, prioritar devine controlul funcțional, sprijinul și programele de finanțare care ar permite sistemului să opereze coerent, inclusiv prin susținerea APL și a actorilor economici.

„Fiecare decide, de asta nu putem spune ca un model ar fi valabil pentru toți. Prin aceasta se motivează și economia circulară. Există un membru cu livadă proprie care are producție de fructe uscate, sâmburii care ar trebui să meargă la deșeu și crengile de la curățirea merilor în livezi le pun pe foc, iar cu energia obținută prin ardere își încălzește halele de producere și o parte din energie este folosită pentru uscarea acestor fructe pe care el le vinde. Este un principiu al economiei circulare: folosești deșeul în folosul propriu și faci o economie de resurse și diminuezi cantitatea de deșeu.” (5IA, ONG, REP)

„Deja nu se poate de schimbat, trebuie de organizat corect controlul, să fie sprijin, suport, programe de finanțare, suport primăriilor și agenților economici ca sistemul de gestionare a deșeurilor și reciclarea să funcționeze.” (13IA, ONG, REP)

5.3. Mesaj factorilor de decizie

În opinia producătorilor și importatorilor, mesajul principal către autorități vizează ritmul și modul de preluare a legislației europene: mai multe voci cer ca implementarea să nu fie „galopantă”, ci precedată de consultări extinse cu mediul de afaceri și cu actorii relevanți, pentru a evita situațiile în care cadrul este aprobat rapid, iar ulterior urmează corecții repetate care generează incertitudine și costuri administrative.

„Este ceva tipic atunci când statul se grăbește să arate că a implementat o directivă a Uniunii Europene și imediat cu intrarea în vigoare a acestei legi apar probleme și după asta continuă modificări făcute de Parlament și Guvern, adică o mare bătaie de cap, totul din cauza grabei.” (16IA, producător mare, REP)

Un alt accent ține de nevoia de finalitate vizibilă: antreprenorii vor să poată vedea legătura dintre contribuțiile achitate și rezultate concrete în colectare și reciclare, astfel încât REP să nu fie perceput ca o obligație formală, fără efecte în teren. În acest registru, o parte dintre respondenți problematizează și fragmentarea responsabilității: atunci când prea mulți actori „răspund” simultan, devine dificil de stabilit cine este responsabil pentru blocaje și cine poate fi tras la răspundere, ceea ce slăbește funcționarea mecanismului.

„Dacă ai o persoană care răspunde pentru proces, tu ai pe cine trage la răspundere, dacă acest proces este făcut greșit, dar dacă la tine pentru acest proces răspund 10, vinovatul niciodată nu-l veți găsi.” (21IA, importator mare, REP)

Pe lângă aceste aspecte, apar două solicitări recurente: sprijin pentru dezvoltarea domeniului gestionării deșeurilor (inclusiv prin facilitarea investițiilor și a proiectelor concrete) și intensificarea verificărilor asupra sistemelor colective autorizate, astfel încât obligațiile asumate să fie respectate, iar piața să fie mai credibilă pentru companii.

„Să subvenționeze statul domeniul deșeurilor, să aducă echipament, să facă tot posibilul să nu fie împrăștiate pe câmpuri, dar să le deșerte la groapa de gunoi.” (22IA, producător mare, REP)

„Să verifice toate firmele care se ocupă cu ambalajele de import.” (25IA, importator mic, REP)

În mesajele reprezentanților sistemelor colective către factorii de decizie, centrul de greutate se mută spre capacitatea instituțională. Ei insistă că REP nu poate funcționa coerent fără specialiști suficienți și motivați în cadrul Ministerului Mediului și al Agenției de Mediu, iar soluțiile invocate sunt legate de salarizare mai competitivă și instruire, care ar permite răspunsuri mai clare, consultări reale și o înțelegere mai bună a problemelor din teren. În paralel, este solicitat un format de dialog mai aplicat: întâlniri periodice pe subiecte și pe fluxuri specifice, cu grupuri țintă bine definite, astfel încât problemele să fie soluționate pe categorii și să existe continuitate în comunicare.

„Personalul de instruit și de finanțat, ca specialiștii din această activitate să fie cointeresați de a ajuta, și de a ghida agenții care se ocupă la locul de activitate cu anumite întrebări. Ar trebui să fie consultările nemijlocit cu participanții acestui proces lunar cum am spus pe subiecte, orientate spre lucruri concrete și ei sunt obligați să îi audă pe cei implicați în aceste procese din interior, pentru că până când aceasta este o verticală în care vin ordine de sus în jos și cerințe dar pe cei de jos în sus nimeni nu-i aude.” (8IA, sistem colectiv, REP)

Complementar, unele voci propun crearea unor mecanisme de coordonare între actorii relevanți (de tip „hub” al reciclatorilor și al operatorilor), precum și facilități care să atragă investiții în reciclare, pe fondul percepției că infrastructura și industria de valorificare rămân insuficient dezvoltate. Totodată, se subliniază necesitatea unei capacități administrative mai robuste (specialiști pe REP, juridic, control, date), care să asigure consultări programate, decizii mai rapide și aplicarea consecventă și previzibilă a regulilor.

Din perspectiva sectorului asociativ, mesajele către autorități reiau, într-o formă consolidată, câteva idei-cheie: evitarea deciziilor luate în grabă fără evaluarea impactului asupra mediului de afaceri; utilizarea REP nu doar ca instrument de colectare/reciclare, ci ca mecanism de promovare a economiei circulare la nivel național; integrarea mai consistentă a propunerilor venite din zona asociativă; și recunoașterea faptului că, în percepția unor actori, există discrepanțe între cantitățile raportate și reciclarea efectivă, ceea ce face necesare intervenții concrete ale statului. În această logică, consolidarea REP este legată direct de

dezvoltarea industriei naționale de reciclare și de transformarea deșeurilor în resursă economică utilizabilă pe piața internă.

5.4. Sugestii pentru sporirea eficienței REP

Din perspectiva producătorilor și importatorilor, eficientizarea REP este asociată, în primul rând, cu reducerea poverii administrative și cu simplificarea mecanismului de colectare a contribuțiilor. Două voci converg spre ideea unei taxe calculate direct la vamă, în momentul devămării, care să includă atât componenta aferentă produselor supuse REP, cât și contribuția de mediu (de tip POLMED), eliminând nevoia de raportări recurente către sisteme colective sau către instituțiile de stat. O asemenea soluție este descrisă ca o „ușurare”, inclusiv pentru că ar diminua costurile de evidență și detaliere a cantităților (uneori foarte mici) asociate ambalajelor și componentelor introduse pe piață. În același registru, apare și propunerea unui impozit unic achitat o singură dată, urmat de transferul fondurilor către operatorii care gestionează efectiv deșeurile, ceea ce ar reduce birocrăția și ar clarifica traseul banilor.

„Pentru noi ar fi fost ca o ușurare, pentru că noi știm că toate impozitele sunt achitate, nu trebuie să îți mai bați capul să duci evidența la cele 100 de grame de ambalaj cât au intrat în pachetul acela de baterii.” (14IA, producător mic, REP)

„Compania dacă importă ceva în țară, el înțelege că aceasta va costa atât, este așa impozit, așa impozit, așa impozit și încă ceva acolo, o contribuție ecologică etc. Puneți o taxă anumită așa ca să ajungă să transmită la toți cei care vor colecta totul. Așa este corect, o dată banii ți-au luat, mai departe i-au transmis celor care se ocupă de gestionarea deșeurilor.” (21IA, importator mare, REP)

O altă direcție de sugestii din partea mediului de afaceri vizează rolul statului în arhitectura sistemului: unii respondenți susțin că ar fi util ca statul să se inspire din țările în care reciclarea funcționează eficient și să își asume un rol mai ferm de gestionare și coordonare, în loc ca responsabilitatea operațională să rămână fragmentată între companii private și organizații obștești.

„Statul trebuie să gestioneze mai departe, să nu lase pe umerii la companii private și la asociații obștești care sunt fondate în domeniul ăsta a deșeurilor.” (22IA, producător mare, REP)

În paralel, se insistă asupra necesității de a schimba comportamentele de consum și de depozitare a deșeurilor prin educație și comunicare publică (inclusiv activități în școli și publicitate socială), dar cu condiția ca aceste eforturi să fie susținute de infrastructură (containere și puncte de colectare accesibile), altfel conștientizarea riscă să rămână fără efect practic. În completare, este menționată și investiția în uzine/instalații de prelucrare ca soluție structurală pentru reducerea poluării și pentru funcționarea reală a colectării și valorificării.

„Probabil asta trebuie să se întâmple conștientizarea omului, reclamă socială, învățare în școli și așa mai departe, adică să învețe lumea asta ca ei să arunce în containere speciale, fix ca în Europa. Totul separat ca totul să fie corect și atunci e clar că noi vom crește spre asta, dar dacă toate astea nu se fac păi totul va fi cum este de obicei.” (21IA, importator mare, REP)

În viziunea actorilor statali, sugestiile se concentrează pe construirea unei culturi a colectării separate și pe crearea unor mecanisme clare de predare a deșeurilor către fluxuri autorizate. Ei pun accent pe informarea populației „din familie” și din instituțiile educaționale, dar și pe dezvoltarea unor platforme informative și puncte/locații unde cetățenii să poată preda gratuit anumite tipuri de deșeuri (anvelope, DEEE etc.), evitând abandonarea lor în spații deschise.

„Informarea populației și crearea platformelor informative unde să scrie: „Oameni buni, Stimai cetățeni, în locația dată se permite să aduceți gratis anvelope, echipamente electrice și electronice. Nu le abandonați pe terenuri, câmpuri”. Se cunoaște și mentalitatea moldovenilor, de asta trebuie monitorizare video sau persoane care să fie responsabile de acel teritoriu. Dacă sistemul colectiv va fi mai cointerestat,

dacă o să fie făcute aceste platforme așa cum la noi sunt făcute în Chișinău tomberoane în dependență de deșeu: hârtie, sticlă, plastic și tot avem cazuri de vandalizare. Cultura noastră este la un nivel mai mic.” (4IA, Inspectoratul pentru protecția mediului, REP)

În același timp, este recunoscut riscul de vandalizare și comportamente oportuniste, motiv pentru care unii intervievați invocă necesitatea unui minim de supraveghere/administrare a zonelor de colectare. Apare și o segmentare explicită a comunicării: pentru tineri – canale digitale, pentru adulți – spoturi TV și mesaje cu figuri publice, pe ideea că memorarea și imitarea socială pot accelera schimbarea de comportament. Totodată, se recomandă continuarea consolidării strategiei pentru deșeurile municipale (care ar reduce dependența de depozite locale), în paralel cu optimizarea proceselor administrative și de control și cu încurajarea unor parteneriate public-private pentru extinderea infrastructurii.

Din partea sistemelor colective, un mesaj recurent este că eficiența REP depinde de controlul consecvent și de concurența loială. Mai multe voci semnalează că absența controalelor poate avantaja actorii care colectează contribuții fără să livreze rezultate, generând competiție neloială și erodând încrederea în întregul mecanism. De aici decurg sugestii legate de standardizarea practicilor (metodologii unice de raportare, trasabilitate, audit), definirea unor ținte realiste și aplicarea uniformă a sancțiunilor pentru neconformare. În mod particular, este menționată o contradicție de piață în zona VSU, unde sistemele colective suportă costuri de colectare și tratare, dar concurează cu colectori informali („metaliști”) care valorifică materiale fără constrângeri similare, ceea ce distorsionează fluxul și subminează obiectivele REP.

„Dar timp de doi ani de raportare nu a fost nici un control și bine că nu este, pentru ca într-adevăr colectăm și reciclăm. Dar sistemele colective care au intenția de a lua bani și de a nu face nimic, pe ei nu i-au controlat, aceasta este problema - respectiv concurența neloială.” (7IA, sistem colectiv, REP)

O altă linie de sugestii din partea sistemelor colective privește infrastructura și stimulentele: dezvoltarea punctelor de colectare, a logisticii și a capacităților de tratare este descrisă ca indispensabilă, iar pentru mobilizarea populației și a deținătorilor de deșuri sunt invocate fie stimulente financiare clare la predare, fie un regim de sancțiuni aplicat efectiv.

„La noi s-au creat aceste asociații obștești care lucrează fără profit, dar oricum, omul când nu are motivație financiară el nu lucrează sau nu își dă străduința, sau muncește când vrea. Vrea azi vine la lucru, vrea nu vine.” (11IA, sistem colectiv, REP)

În același timp, unii respondenți ridică tema sustenabilității organizaționale: în condițiile în care asociațiile funcționează fără profit, apare percepția că lipsa unei motivări financiare și a unor instrumente de sprijin (granturi, plăți per tonă tratată, facilități fiscale) reduce capacitatea de a investi în infrastructură și resurse umane.

„Lacunele principale se văd în percepția și abordarea autorităților privind colectarea și tratarea: în practică, populația și deținătorii de deșuri vor preda spre tratare în special dacă există stimulente financiare clare sau un regim de sancțiuni aplicat efectiv.” (11IA, sistem colectiv, REP)

Pe zona de deșuri nereciclabile, este formulată și sugestia unui incinerator pentru fluxurile care nu pot fi nici reciclate, nici depozitate în condiții acceptabile, ca soluție de „închidere” a lanțului pentru anumite categorii.

În ceea ce privește colaborarea cu autoritățile, sistemele colective descriu ca utile consultările regulate, dar insistă ca acestea să fie tematice și pe fluxuri, nu întâlniri „aglomerate” cu domenii foarte diferite, care produc mai degrabă haos decât soluții. De asemenea, este criticată practica consultărilor tardive, când actele sunt practic finalizate, iar contribuțiile din teren mai pot schimba doar detalii marginale; sugestia este ca discuțiile tehnice să fie ancorate în etapa de proiectare, înainte de definitivarea soluțiilor. În relația cu membrii, apare încă o vulnerabilitate: informațiile contradictorii venite din instituții (prin persoane care

nu stăpânesc domeniul) pot induce erori de conformare, ceea ce indică nevoia de puncte focale competente și de mesaje unitare.

„Poate ar trebui mai multă comunicare din partea autorităților, mai multă luare în considerare a propunerilor pe care le înaintăm în procesul de modificare a actelor.” (15IA, ONG, REP)

„Necesitatea oferirii de către actorii statali a sprijinului organizațional de a reduce costurile pentru export sau infrastructura de reciclare... Asumarea responsabilității pentru educarea publicului cu privire la restricțiile legislative privind poluarea mediului... Atunci când adună persoane de la 40-50 structuri diferite la adunare la minister sau la agenție, anume cei care se ocupă cu: pământurile, apele, aerul, pădurile, REP, se formează un haos, toți doresc să-și rezolve problemele lor și desigur nu te poți conecta de la un subiect la altul, trebuie să fii pregătit și atunci toți strigă, au cerințe, își exprimă nemulțumirile și în final nimic nu reușește.” (8IA, sistem colectiv, REP)

Sectorul asociativ formulează, în general, sugestii care urmăresc trecerea de la „reglementare pe hârtie” la rezultate verificabile în practică: utilizarea resurselor financiare generate prin REP pentru dezvoltarea infrastructurii și pentru crearea condițiilor reale de reciclare și reintroducere a materialelor ca materie primă. În plus, este menționată necesitatea operaționalizării taxei eco-modulatoare (prevăzută, dar nefuncțională în percepția unor respondenți), ca instrument de diferențiere între produsele mai sustenabile și cele nereciclabile/greu de reparat, astfel încât stimulentele să fie aliniate cu obiectivele de economie circulară.

Pe dimensiunea dialogului public-privat, mesajele din zona asociativă oscilează între percepția că există suficiente platforme și percepția că lipsește transparența și valoarea practică a feedback-ului, ceea ce demotivează participarea. În plan tehnic, este semnalată și o problemă de recunoaștere/eligibilitate: situațiile în care un sistem colectiv colectează și sortează deșeurile, dar nu îi sunt contabilizate anumite volume din cauza unor lacune de autorizare, chiar dacă deșeurile au fost retrase din mediu; această tensiune este descrisă ca având impact direct asupra sustenabilității financiare și asupra stimulentelelor de acțiune.

„Un sistem colectiv având, colectând și sortând adunând și sortând anumite tipuri de deșeurile și deținând autorizație pentru anumite tipuri de deșeurile, dar neavând autorizație pentru toate tipurile de deșeurile, contractează un alt sistem colectiv care deține acea autorizație și deține echipamentul necesar, le transmite acelor și când vine inspectoratul de mediu zice că pe două tipuri de deșeurile eu îți calculez pentru că tu ai colectat, dar pe celelalte două nu-ți calculez, pentru că nu ai avut autorizație.” (5IA, ONG, REP)

„Să fie dialog organizat transparent și cu acces ușor la informații publice. Să fie o platformă mai deschisă și feedback-ul este bine să fie luat în considerare. Mulți nu vin cu păreri din cauză că nu are sens.” (13IA, ONG, REP)

Per ansamblu, sugestiile converg spre aceeași idee de „coerență”: un REP funcțional presupune reguli aplicate uniform, control credibil, infrastructură suficientă, stimulente și sancțiuni previzibile, dar și un dialog public-privat în care expertiza din teren intră în proiectarea soluțiilor, nu doar în etapa de validare formală.

CONCLUZII

Mecanismul Responsabilității Extinse a Producătorului (REP) este aplicabil în Republica Moldova din 2023 pentru agenții economici care introduc pe piață produse ambalate. REP urmărește creșterea ratelor de colectare și reciclare, reducerea presiunii asupra resurselor naturale și accelerarea tranziției către economia circulară, inclusiv prin stimularea unor practici de gestionare mai riguroase și prin consolidarea supravegherii implementării.

Actorii intervievați recunosc valoarea REP din perspectiva beneficiilor de mediu și a alinierii la principiile economiei circulare, însă în plan economic mecanismul este frecvent perceput ca o cheltuială suplimentară. Această percepție este mai pronunțată în rândul producătorilor și importatorilor mici, care raportează o sensibilitate mai ridicată la costuri și o marjă redusă de absorbție a cheltuielilor noi.

Pentru majoritatea producătorilor și importatorilor, aderarea la sisteme colective este evaluată drept o soluție pragmatică, în special prin transferul obligațiilor de raportare și prin reducerea necesității de a urmări permanent modificările legislative. În același timp, relația cu sistemele colective este adesea limitată la furnizarea de date și la conformarea formală, fără ca toți agenții economici să observe consecvent o contraprestație operațională directă în colectarea deșeurilor din partea sistemelor.

Actorii statali descriu utilizarea resurselor existente ca fiind orientată spre îndeplinirea atribuțiilor în limitele capacităților instituționale actuale. Totodată, extinderea graduală a categoriilor vizate de REP și intensificarea cerințelor de monitorizare, control și gestionare a datelor indică o nevoie de consolidare a resurselor umane, financiare și tehnice, astfel încât implementarea să devină mai predictibilă și mai cuprinzătoare.

În percepția majorității respondenților, parametrii de performanță asumați prin cadrul normativ sunt dificil de atins în lipsa infrastructurii de colectare și reciclare, în condițiile ambiguităților sau inconsecvențelor de reglementare, ale deficitului de specialiști în instituțiile relevante și ale unei capacități limitate de verificare. În plus, este semnalată o distanță între conformarea documentară și rezultatele măsurabile în teren, ceea ce generează evaluări critice privind funcționalitatea reală a mecanismului.

Colaborarea dintre autorități și sectorul privat este înțeleasă, din perspectiva actorilor statali, ca aplicare a obligațiilor stabilite prin lege și hotărâri de Guvern. Respondenții indică drept direcții de îmbunătățire: dialog periodic structurat, ghiduri operaționale și instrumente de informare accesibile, precum și proceduri standardizate de raportare și control. Consolidarea acestor componente ar putea reduce interpretările divergente și ar putea crește coerența implementării.

Modelul instituțional preferat tinde să se concentreze pe sisteme colective autorizate și pe parteneriate public-private, văzute ca soluții care pot combina capacitatea de coordonare a fluxurilor cu rolul statului în supraveghere și cu potențialul sectorului privat de a investi și opera infrastructura. Susținerea acestor opțiuni este argumentată prin necesitatea alinierii intereselor: autoritățile urmăresc reducerea poluării și conformarea la cerințe europene, iar agenții economici urmăresc eficiență, costuri controlabile și acces la fluxuri de materie primă secundară.

Nevoile de sprijin identificate acoperă un spectru larg: clarificări și consolidare normativă, stimulente fiscale, instruirii și ghiduri aplicate, subvenții sau mecanisme de finanțare pentru investiții, inclusiv pentru infrastructura de reciclare. Un cadru normativ perceput ca instabil sau interpretabil produce blocaje și practici neuniforme, în timp ce măsurile de sprijin ar putea crește disponibilitatea actorilor economici de a investi și de a se conforma în mod substanțial, nu doar formal.

Costurile asociate REP includ, pe lângă contribuțiile către sisteme colective, cheltuieli operaționale și organizaționale legate de raportare, evidență și gestionarea internă a obligațiilor. În unele cazuri, respondenții semnalează suprapuneri de costuri cu servicii de salubritate sau percepții de dublă plată pentru anumite fluxuri. În plus, obligațiile REP sunt adesea preluate de personal cu alte atribuții

principale, ceea ce amplifică riscul de erori administrative și accentuează presiunea asupra întreprinderilor cu capacitate internă limitată.

Concurența între sisteme colective este descrisă, în anumite situații, ca fiind afectată de practici neuniforme de tarificare și de atragere a membrilor, ceea ce poate genera dezechilibre și poate penaliza operatorii care aplică reguli transparente și uniforme. Percepția concurenței neloiale este asociată cu riscul de erodare a încrederii în mecanism și cu dificultăți în atingerea Țintelor în mod echitabil.

Gestionarea deșeurilor electrice și electronice este indicată drept domeniu vulnerabil, inclusiv din cauza blocajelor de coordonare și comunicare în procesele transfrontaliere necesare exportului pentru valorificare. Aceste dificultăți pot conduce la acumularea stocurilor și, în anumite cazuri, la practici de manipulare neconforme cu standardele de mediu, cu efecte negative asupra ecosistemelor și sănătății publice. Lipsa unui cadru funcțional de colaborare și trasabilitate amplifică riscul ca eforturile de colectare să nu se traducă în reciclare efectivă.

Schimbarea comportamentelor populației este descrisă ca dependentă de o intervenție integrată: infrastructură de colectare accesibilă, informare și educație continuă, precum și mecanisme de motivare și responsabilizare. Respondenții indică faptul că adoptarea colectării separate devine sustenabilă atunci când există o relație vizibilă între efortul individual, facilitățile disponibile și rezultatul concret, iar instrumentele de stimulare economică sunt menționate ca potențial catalizator, în special dacă sunt implementate coerent și predictibil.

ANEXE

Anexa 1. Ghid pentru IA cu producători și importatori

Prezentarea participanților și a regulilor de discuție:

1.1. Prezentarea temei de discuție;

1.2. Regulile discuției

- *răspunsuri sincere;*
- *nu există opinii greșite sau opinii corecte, ci doar puncte de vedere diferite;*
- *asigurarea confidențialității;*
- *necesitatea înregistrării audio/ video.*

1.3. Date despre respondent: funcție, organizație/ companie, profil, experiență

I. Introducere și prezentare

1. Povestiți, vă rog, pe scurt despre compania dvs.: tipul (producător local, importator, retailer, distribuitor etc.), dimensiunea (număr de angajați), sectorul de activitate (alimente, băuturi, ambalaje, electronice, anvelope, vehicule etc.).

II. Cunoștințe despre REP

2. Ce înțelegeți Dvs. prin REP (Responsabilitate Extinsă a Producătorului), în cuvinte simple uzuale?
3. De unde v-ați informat despre această obligație?
4. Ce prevederi sau cerințe știți că implică REP pentru compania dvs.?
5. Care aspecte rămân neclare pentru Dvs.?

III. Atitudini și opinii despre REP

6. După părerea Dvs., în ce măsură REP este relevantă/ utilă pentru protecția mediului și pentru piața din Republica Moldova?
7. În lista priorităților Dvs., ca antreprenor, unde se clasează REP?
8. Care sunt avantajele REP (*sondează*: la nivel de companie, societate, mediu)?
9. Ce dezavantaje sau riscuri vedeți în implementarea REP? De ce?
10. Cum apreciați rolul statului în implementarea REP? Care sunt aspectele care funcționează bine în colaborarea cu statul? Dar, care, dimpotrivă, sunt lacunele în colaborare?
11. Cum apreciați colaborarea cu sistemele colective?
12. Cum ați schimba/ îmbunătăți aceste colaborări?

IV. Comportamente și practici

13. Ce măsuri de gestionare a deșeurilor sunt implementate în compania dvs.? Ce funcționează bine? Ce lipsește?
14. Ce acțiuni aplicați pentru reducerea impactului asupra mediului (*sondează*: reducerea ambalajelor, utilizarea materialelor reciclate, programe de colectare sau educarea consumatorilor)?
15. Cum apreciați costurile și resursele necesare pentru implementarea REP? Ce ajustări ați făcut sau sunteți dispuși să faceți?

V. Reușite și bariere

16. Care sunt principalele dificultăți pe care le întâmpinați în respectarea REP (*sondează*: lipsa clarității legislative, povara administrativă, costuri ridicate, lipsa infrastructurii)?
17. Ce reușite sau bune practici ați putea împărtăși din experiența dvs. de până acum?

VI. Propuneri și recomandări

18. Ce tip de sprijin ar fi cel mai important pentru companii ca a dvs. în contextul REP (*sondează*: stimulente fiscale, simplificarea procedurilor, ghiduri și instruiri clare, subvenții pentru investiții)?
19. Care ar fi modelul de organizare a REP pe care îl preferați (*sondează*: sisteme individuale, sisteme colective de producători, sisteme gestionate de stat, parteneriate publice-private)?
20. În ce măsură compania dvs. ar fi dispusă să contribuie financiar anual pentru REP? Ce prag considerați realist și sustenabil raportat la cifra de afaceri? Cum ați ajuns la această estimare?
21. Dacă ați putea transmite un mesaj autorităților sau factorilor de decizie privind REP, care ar fi acesta?
22. Ce alte sugestii ați avea pentru ca sistemul REP să fie funcțional și eficient în Republica Moldova?

În mare parte acestea au fost întrebările pe care ne-am propus să le discutăm. Dacă mai sunt careva aspecte importante privind subiectele respective pe care noi nu am reușit să le abordăm – Vă rugăm să ne spuneți!

Vă mulțumim!

Anexa 2. Ghid pentru IA cu actori statali

Prezentarea participanților și a regulilor de discuție:

1.1. Prezentarea temei de discuție;

1.2. Regulile discuției

- *răspunsuri sincere;*
- *nu există opinii greșite sau opinii corecte, ci doar puncte de vedere diferite;*
- *asigurarea confidențialității;*
- *necesitatea înregistrării audio/ video.*

1.3. Date despre respondent: instituție/ departament, funcție, experiență

I. Rol și responsabilități instituționale

1. Povestiți, vă rog, pe scurt despre rolul instituției dvs. în procesul de implementare a REP în Republica Moldova.
2. Care sunt atribuțiile specifice departamentului/ direcției pe care o reprezentați?
3. Cum se articulează responsabilitățile dvs. cu ale altor instituții (Minister, Agenție, Inspectorat)?

II. Cunoștințe și percepții despre REP

4. Cum definiți și explicați, în termeni simpli, mecanismul de REP?
5. Care sunt obiectivele principale pe care REP ar trebui să le atingă în contextul Republicii Moldova?
6. Care considerați că sunt principalele diferențe între modul în care REP este conceput în legislație și modul în care funcționează în practică?

III. Implementare și funcționalitate

7. Cum evaluați stadiul actual al implementării REP în Moldova? Ce funcționează bine până acum? Ce lipsește sau este insuficient?
8. Cum apreciați nivelul de conformare al companiilor (producători, importatori)? Ce sectoare se implică mai activ? Unde întâlniți cele mai multe dificultăți?
9. Care este rolul și eficiența sistemului colectiv în implementarea REP, din perspectiva instituției dvs.?
10. Cum este asigurată colaborarea între autorități (Minister, Agenție, Inspectorat)? Ce merge bine? Care sunt zonele de suprapunere sau lacune?

IV. Reușite și bariere

11. Care sunt principalele reușite în implementarea REP de până acum? (*sondează: reglementări adoptate, scheme funcționale, bune practici instituționale*)
12. Care sunt barierele majore? (*sondează: lipsa clarității legislative, capacități instituționale limitate, lipsa infrastructurii, nivel scăzut de conștientizare la agenți economici, dificultăți în monitorizare și control*)

13. Cum evaluați resursele disponibile (umane, financiare, tehnice) pentru a îndeplini atribuțiile privind REP?

V. Propuneri și recomandări

14. Ce tip de sprijin considerați că este necesar la nivel instituțional pentru o implementare eficientă a REP (*sondează*: consolidarea cadrului legislativ, dezvoltarea infrastructurii de reciclare, resurse suplimentare pentru instituții, campanii de informare pentru agenți economici)?

15. Care ar fi modelul de organizare a REP cel mai potrivit pentru Moldova, din punctul de vedere al instituției dvs. (*sondează*: sisteme individuale, sisteme colective, sistem gestionat de stat, parteneriate publice-private)?

16. Ce schimbări ar fi necesare pentru a îmbunătăți colaborarea între autorități, dar și între autorități și sectorul privat?

17. Dacă ați putea transmite un mesaj factorilor de decizie (Guvern, Parlament, parteneri externi), care ar fi recomandarea principală pentru consolidarea REP în Moldova?

18. Ce alte sugestii ați avea pentru ca sistemul REP să fie funcțional și eficient în Republica Moldova?

În mare parte acestea au fost întrebările pe care ne-am propus să le discutăm. Dacă mai sunt careva aspecte importante privind subiectele respective pe care noi nu am reușit să le abordăm – Vă rugăm să ne spuneți!

Vă mulțumim!

Anexa 3. Ghid pentru IA cu reprezentanți ai sistemelor colective autorizate

Prezentarea participanților și a regulilor de discuție:

1.1. Prezentarea temei de discuție;

1.2. Regulile discuției

- *răspunsuri sincere;*
- *nu există opinii greșite sau opinii corecte, ci doar puncte de vedere diferite;*
- *asigurarea confidențialității;*
- *necesitatea înregistrării audio/ video.*

1.3. Date despre respondent: funcție, organizație, experiență

I. Introducere și prezentare

1. Povestiți, vă rog, pe scurt despre organizația dvs.? Cum este structurată? Care este domeniul principal de activitate?
2. Ce tip de producători/importatori reprezentați (sectoare, dimensiuni companii)?

II. Cunoștințe și percepții despre REP

3. Cum definiți rolul sistemelor colective în implementarea REP în Republica Moldova?
4. Care sunt principalele obiective ale organizației dvs. în acest context?
5. Ce elemente din cadrul legislativ REP considerați că sunt clare și funcționale?
6. Dar care rămân ambigue sau greu de aplicat?

III. Practici și activități curente

7. Ce servicii oferiți companiilor membre (*sondează*: colectare, raportare, instruire, consultanță)?
8. Cum gestionați relația cu producătorii și importatorii afiliați? Ce așteptări au ei de la dvs.? Ce dificultăți întâlniți în colaborare?
9. Cum evaluați infrastructura existentă pentru colectare, reciclare și raportare?
10. Cum apreciați colaborarea cu actorii statali (Minister, Agenția de Mediu, Inspectorat)? Ce funcționează bine? Unde sunt blocaje sau lipsă de coordonare?

IV. Reușite și bariere

11. Care sunt principalele realizări ale organizației dvs. în implementarea REP până acum? (exemple concrete, bune practici)
12. Care sunt barierele majore în activitatea sistemelor colective (*sondează*: lipsa infrastructurii, costuri ridicate, povară administrativă, grad redus de conștientizare și implicare din partea companiilor)?
13. Cum evaluați sustenabilitatea financiară și operațională a sistemelor colective pe termen mediu și lung?

V. Propuneri și recomandări

14. Ce tip de sprijin ar fi cel mai important pentru sistemelor colective în contextul REP (*sondează*: claritate legislativă, simplificarea procedurilor administrative, subvenții pentru infrastructură, programe de formare și educație)?
15. Cum ar putea fi îmbunătățită colaborarea dintre sistemele colective și autoritățile de stat? Dar cu companiile membre?
16. Care ar fi modelul de organizare a REP cel mai potrivit pentru Moldova, din punctul de vedere al instituției dvs. (*sondează*: sisteme individuale, sisteme colective, sistem gestionat de stat, parteneriate publice-private)?
17. Dacă ați putea transmite un mesaj factorilor de decizie privind consolidarea REP, care ar fi acesta?
18. Ce alte sugestii ați avea pentru ca sistemul REP să fie funcțional și eficient în Republica Moldova?

În mare parte acestea au fost întrebările pe care ne-am propus să le discutăm. Dacă mai sunt careva aspecte importante privind subiectele respective pe care noi nu am reușit să le abordăm – Vă rugăm să ne spuneți!

Vă mulțumim!

Anexa 4. Ghid pentru IA cu reprezentanți ai sectorului asociativ

Prezentarea participanților și a regulilor de discuție:

1.1. Prezentarea temei de discuție;

1.2. Regulile discuției

- *răspunsuri sincere;*
- *nu există opinii greșite sau opinii corecte, ci doar puncte de vedere diferite;*
- *asigurarea confidențialității;*
- *necesitatea înregistrării audio/ video.*

1.3. Date despre respondent: funcție, organizație, experiență

I. Introducere și prezentare

1. Povestiți, vă rog, despre organizația dvs.? Care este misiunea principală?
2. Ce tip de membri reprezentați (sectoare, companii mari, IMM-uri, start-upuri etc.)?
3. Ce rol are organizația dvs. în domeniul politicilor de mediu și economie circulară?

II. Cunoștințe și percepții despre REP

4. Cum înțelegeți Dvs. conceptul de REP în termeni simpli?
5. Care sunt principalele surse de informare despre REP pe care le folosiți Dvs. și/sau colegii Dvs.?
6. Din perspectiva dvs., care este relevanța REP pentru mediul de afaceri din Republica Moldova?
7. Care sunt avantajele implementării REP?
8. Dar care sunt dezavantajele?

III. Atitudini și opinii

9. Cum apreciați atitudinea companiilor-membre față de REP? Ce nivel de interes și deschidere există?
10. Dar care sunt principalele preocupări sau rezerve?
11. Cum evaluați cadrul legislativ actual privind REP? Care sunt aspectele bine reglementate? Unde observați că sunt lacune sau contradicții?
12. Cum apreciați colaborarea dintre sectorul privat și autorități în implementarea REP?

IV. Practici, implicare și suport pentru membri

13. Cum sprijină organizația dvs. companiile-membre în procesul de conformare la REP (*sondează: informații și instruire, advocacy și reprezentare în fața autorităților, facilitarea dialogului cu sistemele colective*)?
14. Care sunt principalele dificultăți semnalate de membrii dvs. privind implementarea REP?
15. Cum evaluați interacțiunea companiilor cu sistemele colective autorizate?

V. Reușite și bariere

16. Ce reușite sau bune practici există la nivelul organizației dvs. sau al membrilor privind REP?

17. Care sunt barierele majore care limitează implicarea și conformarea companiilor (*sondează*: lipsa clarității legislative, costuri ridicate, lipsa infrastructurii, lipsa de informare)?

VI. Propuneri și recomandări

18. Ce tip de sprijin considerați că este prioritar pentru mediul asociativ și pentru companii în contextul REP (*sondează*: simplificarea procedurilor, stimulente fiscale, subvenții pentru investiții, ghiduri și instruiri clare)?

19. Ce schimbări ar fi necesare pentru ca dialogul public-privat privind REP să fie mai eficient?

20. Care ar fi modelul de organizare REP cel mai potrivit pentru mediul de afaceri din Moldova (*sondează*: sisteme individuale, sisteme colective, sistem gestionat de stat, parteneriate publice-private)?

21. Dacă ați putea transmite un mesaj autorităților sau altor actori implicați în REP, care ar fi acesta?

În mare parte acestea au fost întrebările pe care ne-am propus să le discutăm. Dacă mai sunt careva aspecte importante privind subiectele respective pe care noi nu am reușit să le abordăm – Vă rugăm să ne spuneți!

Vă mulțumim!